

всеукраїнська загально-політична і літературно-художня газета

КРИМСЬКА СВІТЛЯЩА

<http://svitlytsia.crimea.ua>

№ 23 (1700)

П'ятниця, 8 червня 2012 р.

Видавється з 31 грудня 1992 р.

Ціна договірна

ШЛЯХЕТНІСТЬ ПОМИСЛУ

31 травня у приміщенні бібліотеки севастопольського Українського культурно-інформаційного центру місцева громадська організація «Союз Українок» провела акцію вручення талановитій та патріотично налаштованій молоді міста грошових стипендій від «Союзу Українок» Америки. Такі акції давно вже стали традицією й проводяться у Севастополі з тих пір, як Україна стала вільною.

«Союз Українок» Америки був створений ще у 1925 році з метою племінності, організації освітньої та виховної праці, участі у жіночому русі та допомоги рідному краєві. Спектр роботи цієї відомої у світі доброчинної організації доволі широкий: допомога школам українознавства, підтримка української видавничої та музеїв справи, підтримка талановитої української студентської та учнівської молоді, особливо з неповних та незаможних родин, а також опіка над самотніми українськими жінками похилого віку,

дитичими будинками тощо.

Підтримати талановиту молодь Севастополя, виховати лідерів, патріотів України, допомогти їм здобути фах, спрямувати на служіння Україні та її народові – такі шляхетні помисли має «Союз Українок» Америки й доводить їх щорічно своїми добчинними справами.

Голова «Союзу Українок» Севастополя та настоятель місцевої греко-католицької церкви отець Микола працюють над виявленням родин, діти яких виховуються в дусі патріотизму, є членами молодіжної організації ПЛАСТ, вивчають мову, історію та культуру України, готують себе до служіння її народові.

Цього разу стипендії на загальну суму 1900 доларів були врученні десятим севастопольським учням і студентам. Серед них: Анатолій Савченко, Діана Остапова, Іванослав Друкер, Ілля Сваричевський, Роман Вілівчук, Ганна Притикавана, Лукія Квіч, Марина Атрохова, Валерія Богатирьова та Віталій Харламов.

З рук праправнучатої племінниці Тараса Шевченка Тамари Красицької відзначена стипендією севастопольська молодь отримала також книгу Михайла Шевеля «Ув'язнена юність» (Львів: Світ дитини, 2011 р.).

Вдячні стипендіати приготували листи подяки союзянкам Америки, а також влаштували зібранню невеликий концерт, що складався з українських пісень та поезій.

Того ж дня подяками центрального проводу організації була відзначена сумлінна праця севастопольських союзянок. Подяки вручила голова севастопольського «Союзу Українок» Богдана Процак.

Лідія СТЕПКО

м. Севастополь

На фото: стипендіатка Лукія Квіч звітує про своє успішне навчання у школі; Б. Процак вручає подяку союзянці, логопеду дитячого садка Ганні Бобир; Віталій Харламов і Тамара Красицька

5 ЧЕРВНЯ ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ УХВАЛИЛА ЗА ОСНОВУ ЗАКОНОПРОЕКТ № 9073 «ПРО ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ», АВТОРАМИ ЯКОГО є С. КІВАЛОВ ТА В. КОЛЕСНИЧЕНКО. ЗА ЦЕ РІШЕННЯ ПРОГОЛОСУВАЛО 234 ДЕПУТАТИ.

МОВНИЙ ЗАКОН «ЗДАЛИ»?

Сутичок під час голосування за «мовний» законопроект між народними депутатами не було, бо існували домовленості між коаліцією та опозицією. Про це заявив позафракційний депутат Тарас Чорновіл.

«...Здали це голосування, воно всім вигідне. І опозиціонерам пілотично воно вигідне, і владі. Вони нічого не прогавили, в них так все і було задумано. Вони збиралися тихєнко все це допустити, щоб усе так і відбулося. Там подвійне дно», – цитує «Українська правда».

(Продовження на 3-й стор.)

5 червня 2012 р. Сімферополь. Представники української громади Криму біля Представництва Президента України в АРК протестують проти прийняття «антидержавномовного» закону. (Фото Олексія Носаненка)

ЩЕ Є ШАНС...

ПРЕЗИДЕНТУ УКРАЇНИ
В. Ф. ЯНУКОВИЧУ

Шановний
пане Президенте!

У перший рік свого Президентства при врученні Шевченківських премій на свята для кожного українця могли Тараса Шевченка у Каневі Ви обіцяли українському народу і цвіту української інтелігенції мовне питання в Україні вирішувати у конституційний спосіб і не надавати російській мові статусу другої державної.

Щойно прийнятий Верховною Радою України в першому читанні проект Закону № 9073 «Про засади державної мовної політики» є антиконституційним і по своїй суті знищує українську мову як державну.

Оскільки державна мова цементує націю, зміцнює і єднає країну, то ревізія чинної нині 10-ї статті Основного Закону України фактично приведе до руйнації Української держави і ліквідації її незалежності.

Мусування цього другорядного нині для України мовного питання напередодні проведення великої важливості для нашої держави міжнародного спортивно-політичного та економічного заходу, яким є Євро-2012, і наступних доленосних для країни парламентських виборів є добре спланованою

provokacijoю proti nashoi deryzavi ta osobistoto proti Vas yak ji Prezidenta.

Zvажaючи na dobre predelbachuvani politichni zagrozi ta prognozovani negativni ekonomichni naslidki vod uhalenya tsogo antiderzhavniczykogo i antyukrainyczykogo Zakonu, vymagayemo vod Vas yak Garanta Ukrayinskoj Konstitutsiyi ne uхvaljuvati yoho i naklasti na nьo voto.

U Vas, shanovnyi pane Presidente, zhe ye shans uvitи v istorio budivnichim, a ne ruyinivnikom Ukrayinskoj deryzavi, za yaku vprodovzh bagatyoх stolit viddali svoi zhittya miliony oni nashogo ludy.

Petro VOLYVACH, akademik UEAH, dijsnij chlen NTSh, zasluzhennyi diych nauki i tekhniki AP Krim, laureat premii im. Dmitrija Nitchenka ta L. P. Simirenkai;

Vasyl CHIRVA, profesor, doktor khimichnih nauk, zasluzhennyi diych nauki i tekhniki Ukrayini, zavoduvach kafedri;

Roman YAREMICHUK, profesor, doktor tekhnichnih nauk, zasluzhennyi diych nauki i tekhniki Ukrayini, viche-prezident Ukrayinskoj naftogazovoї akademii, chlen Rossijskoj akademii prirodnykh nauk im. V. Verndadskogo, dijsnij chlen NTSh, laureat Dergavnoi premii Ukrayini;

Valerij CHEKHOV, profesor, doktor fiziko-matematichnih nauk, zavoduvach kafedri, laureat Dergavnoi premii Ukrayini;

Anatolij IVAOSH, doktor biologichnih nauk, zavoduvach kafedri

Борис ОЛІЙНИК

ІНВЕКТИВА-2

У шабаші свавільної
свободи,
Під'юджувані
із суфлерських буд,
Ми, наче зомбі,
не спітавши броду,
Пустились в блуд.

Заблукані в глухим
чортополосі,
3 похмілля так
і не забагнули суть:
Що то ж не ми йдемо,
сліпі та босі,
А нас ведуть.

Мов пішаки
залаштункових ігрищ,
Не згледілись,
як просвистіли все:
Від Батьківщини —
до імен і прізвищ, —
А нас несе,

Немов човна без весел
і правила,
У темний вир трагедій
морових,
Де нас чекає доля онімла
Рабів нових.

І покіль ви,
такі свідомі й ситі,
Годовані із нетутешніх блюд,
Шукаєте нам корінь
у санскриті,
Нас в корінь б'ють!

I, заки всує плачете
по слову
На всіх майданах
і на всі лади, —
Свої ж поганці
українську мову
Здають в латину.

А ми йдемо за вами
навзгодінці.
I, як не вимрем,
дайдемо таки
В Європу.
Але вже — не українці,
А хохлаки.

I наймуть нас гуманні
чужоземи
Водить ослив на ранній
променад.
Самі ж зведуть на нашім
чорноземі
Новий Багдад.

I якось ми,
стужившись по домівці,
Повернемось,
і нам розкаже гід,
Що тут колись
жили, пак, українці...
— А є хоч слід?
— Та от... сколов і слід.

I ми восплашемо
талановито,
Зазвичай поминаючи дідів,
Що нас ізнов
за наше жито бито,
Що нам обрали
не таких вождів,

Що винні всі,
а ми — і на крупуни,
Бо тихі, як осінній падолист.
Що коли б нас вчергове
не купили,
Хіба б ми учергове
продажалися?!

Та інородців вилаєм
належно,
Що й досі, кляті,
не перевелись,
І не дають нам спати
в незалежній,
І норовлять, щоб ми їм
продались.

I Україні, неспалим-купині,
Поклянемся при святі дари,
Що коли б нас вчергове
не купили,
Ми б вас, маман,
їй-бо, не продали.

УКРАЇНА ДОСЯГНЕ ГАЗОВОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ У 2020 РОЦІ?

Державне акціонерне товариство «Чорноморнафтогаз» розпочало активну фазу освоєння Одеського і Безіменного родовищ природного газу. Про це йдеється у повідомленні компанії, яке має у своєму розпорядженні УПАН.

«З 1 червня високотехнологічна самопідйомна плавуча бурово-установка (СПБУ) «Петро Годованець» веде буріння першої своєї свердловини на блок-кондукторі БК-1 Одеського родовища — за кілька днів пройдено понад 800 метрів», — повідомляє компанія.

СПБУ «Петро Годованець» пробурить п'ять свердловин, а шосту розконтсервuje.

Початок видобутку на зазначених родовищах планується у четвертому кварталі 2012 року. У цей самий період, після облаштування родовищ, розпочнеться постачання газу до газотранспортної системи Криму.

Планується, що поточного року з пробурених новою СПБУ свердловин обсяги видобутку газу становитимуть 53 млн. куб. м.

Загалом у 2012 році «Чор-

номорнафтогаз» прогнозує, що за рахунок початку видобутку на Одеському і Безіменному родовищах разом зі збільшенням видобутку на доблаштовуваних Штормовому газоконденсатному і Архангельському газовому родовищах річний видобуток буде збільшено на 100 млн. куб. м — до 1,15 млрд. куб. м природного газу.

За оцінками «Чорноморнафтогазу», продовження облаштування Одеського і Безіменного родовищ з використанням сучасних СПБУ — друга з них розпочне роботу на початку наступного року — дозволить видобути на родовищах у 2013 році вже понад 600 мільйонів кубометрів, а з 2014 року — вийти на рівень річного видобутку на промислах понад мільярд кубометрів.

Програма загального видобутку газу «Чорноморнафтогазу» передбачає триразове збільшення річного видобутку природного газу — з 1,05 млрд. куб. м у 2011 році до 3 млрд. куб. м у 2015 році.

Як назначають у компанії, Одеське і Безіменне газові

родовища були відкриті у 1988 році. У 2006 році на Одеському родовищі розпочалися роботи з освоєння і було встановлено блок-кондуктор БК-1. Проте через відсутність коштів роботи були припинені. З того часу і до 2011 року на родовищах проводилися лише геологорозвідувальні роботи з уточнення запасів. Завдяки відкриттю нового продуктивного горизонту на Одеському родовищі сумарні запаси двох родовищ були збільшені до обсягу понад 22 млрд. кубометрів природного газу.

Довідка. ДАТ «Чорноморнафтогаз» входить до складу НАК «Нафтогаз України» і спеціалізується на розвідці і видобутку нафти і газу в акваторії Чорного і Азовського морів. У даний час на шельфи Чорного і Азовського морів і в сухопутній частині Криму «Чорноморнафтогаз» розробляє 3 газоконденсатних, 6 газових і 1 нафтове родовища. 100% акцій «Чорноморнафтогазу» перебувають в управлінні НАК «Нафтогаз України».

«Я ЗАКОХАНИЙ У ЗЕМЛЮ СВОЮ...»

(ДО 100-РІЧЧЯ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА)

...Я мрію так життя
прожити,
Щоб кров і піт віддати
землі свої,
Щоб у плодах мої
хилились віти,
Щоб розроставсь
в глибинах корін' мій».

M. Стельмах

24 травня виповнилося 100 років від дня народження видатного українського поета і прозаїка, драматурга і фольклориста, публіциста і сценариста Михайла Опанасовича Стельмаха. Своїми віршами, оповіданнями, повістями і романами він підніс рідне слово до високих вершин української літератури ХХ століття. Михайло Стельмах — один з кращих знавців багатств української мови. Жанровий і тематичний діапазон його творчості досить широкий. Завдяки цьому, художник правдиво зобразив сцени народного життя, типові народні характери, життя українського села. В його творах їде гостра боротьба правди і кривди, стверджується добро і заперечується зло.

Напередодні дня народження письменника 22 травня в бібліотеці-філії № 7 ім. Т. Г. Шевченка була проведена літературно-музична композиція «Я закоханий у землю свою...» У заході взяли участь бібліотекар Всеукраїнського інформаційно-культурного центру Сусанна Умерова та учні ЗОШ № 18.

Літературно-музична композиція розпочалася піснею про рідну Україну і вступним словом завідувачки бібліотеки Н. В. Каржавіної. Вона розповіла школярам про бібліотеку ім. Т. Г. Шевченка та її послуги, представила ювілейну пам'ятку і вистав-

ку-портрет, присвячену письменникові «Любити безмежно життя і людей». Бібліотекар Н. Ж. Садій ознайомила дітей з біографією і творчістю письменника. Школярі читали вірші Михайла Стельмаха. На завершення дітлахи подивилися фільм «Заповітний світ Михайла Стельмаха», підготовлений бібліотекарем Сусанною Умеровою. Наприкінці зустрічі діти записалися до бібліотеки і взяли книгу, що їх зацікавила.

N. В. КАРЖАВІНА,
завідувачка
бібліотеки-філії № 7
ім. Т. Г. Шевченка

АДРЕСА БІБЛІОТЕКИ:
м. Сімферополь,
вул. Ніканорова, 3
тел. 22-65-86
e-mail:
libsevchenko@mail.ru
biblio@cbs.crimia.ua

ВІННИЦЬКІ БІБЛІОТЕКАРИ ВИЙШЛИ «В ЛЮДИ»

Вінницькі бібліотекарі влітку проводять чергову акцію — у центрі міста встановлено наметовий майданчик, де бібліотекарі розповідатимуть про книжкові новинки та послуги бібліотеки. Про це кореспондент УКРІНФОРМу дізналася у Вінницькій обласній науковій бібліотеці ім. Тимірязєва.

Акція має назву «Бібліотека виходить у місто», вона стартувала у вівторок, 5 червня. Протягом всього літа, до 31 серпня, на прилеглій до бібліотеки території по

вулиці Соборна, 73 працюватиме наметовий майданчик. Тут бібліотечні працівники розповідатимуть вінничанам про бібліотечні послуги та книжкові новинки.

Окрім того, перехожі зможуть безкоштовно переглядати свіжу пресу та довідкові видання з фондів бібліотеки. Ще одна послуга — безкоштовний Інтернет: як обіцяють працівники бібліотеки, у наметі буде ноутбук.

Наметовий майданчик працюватиме із понеділка до четверга з 11 до 16 години.

МОВНИЙ ЗАКОН «ЗДАЛИ»?

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

«Зараз будуть показувати, як «регіонали» пруть, як Україну зраджують. Який тиск, Україну русифікують, голосує за нас! До цього відчуття загрози було менше, а зараз дивиться — це реальна загроза, хто ж, крім нас, може протистояти цьому. Хоча вони й не дуже протистоять».

За словами Т. Чорновола, зараз важко сказати, чи проголосують за законопроект у другому читанні. «Як на мене, там за загальною нормальною логікою ім ліпше тепер цей законопроект тягнути до осені, потім знову затягувати. Перед виборами знову показувати, що вони найбільше хочуть його відстояти, але це ім не вдається, і на цьому будувати виборчу кампанію. Але логіка там сьогодні не діє», — додав він.

Також Чорновіл зазначив, що опозиція легко могла протистояти голосуванню. «У принципі, протистояти цьому голосуванню можна було. У сусідньому секторі з опозицією, у тій глухій кутовій ложі десь 18 карток, які належать позафракційним депутатам чи тим, які взагалі не ходять до Ради. Там можна було заблокувати і не дати можливості проголосувати», — зазначив він.

«Плюс теж на стику бютівського сектора — два десятки котишних бютівців та їхні картки. Це — позафракційні, які теж зараз не ходять на засідання. На них було накинуто кілька «регіоналів», які натискали кнопки... Там спокійно можна було повисмикувати ці картки. Але вони домовилися і відверто продали цей закон», — зауважив депутат.

* * *

Голова Верховної Ради України Володимир Литвин наголосує, що вчоращне голосування за мовний законопроект відбулося за домовленостями між опозицією та парламентською більшістю.

Як передає кореспондент УНІАН, про це він заявив у середу на засіданні парламенту, коментуючи обвинувачення на його адресу з боку деяких народних депутатів у тому, що він порушив регламент при голосуванні за даний законопроект.

В. Литвин наголосив, що він жодної норми регламенту не порушував. «Ви виконали між собою взаємні домовленості, а потім для прикриття перед людьми, виборцями своїх домовленостей ви хочете скинути всю вину на Голову ВР», — наголосив В. Литвин, звертаючись до сесійної залі.

При цьому він додав: «Шановні колеги, це не робить вам честі, бо деякі ваші дії нагадують курку, яка тікає від півня і думає, чи не дуже швидко я біжу».

Голова ВР закликав і опозицію, і парламентську більшість працювати над законопроектом з мовного питання при підготовці до другого читання.

* * *

Законопроект про мови потрібно доопрацювати, щоб він відповідав чинній Конституції України. Про це у ході дебатів під час національного «круглого столу», присвяченого майбутнім парламентським виборам, заявила радник Президента України, керівник Головного управління з питань конституційно-правової модернізації Адміністрації Глави держави Марина Ставнічук, повідомляє кореспондент УКРІНФОРМу.

«Держава, яка розвивається, повинна мати ті закони, які відповідають положенням Конституції, в тому числі у таких важливих питаннях, як питання мови. Сталося так, що цей закон прийнятий у першому читанні. У парламенті, в тому числі не тільки у влади, а й опозиції, є шанс підготувати до другого (читання) і прийняти той законопроект, який би дав можливість дійсно вирішити мовне питання в Україні, а не ще погіршити ситуацію, не забезпечивши інтегруючу об'єднуючу роль української мови, ухваливши закон, який не буде відповідати чинній Конституції», — сказала М. Ставнічук.

Вона додала, що мовне питання — з тих речей, на яких не можна спекулювати. «Ми — країна, яка розвивається. Борис Вікторович (Колесніков. — Авт.) каже, що головне — питання економіки. Згодна. Але без моралі, без етики, без мови, без культури немає держави», — наголосила радник Президента.

* * *

До Голови Верховної Ради Володимира Литвина надійшли заяви трьох народних депутатів з проханням не враховувати їхні голоси у голосуванні за закон про принципи мовної політики. Про це повідомила прес-служба парламенту. У прес-службі також зазначили, що 5 червня за результатами розгляду законопроекту до Голови Верховної Ради надійшли документи про виключення двох депутатів зі складу фракції НУНС.

Як відомо, Верховна Рада 5 червня проголосувала у першому читанні за законопроект № 9073 «Про засади державної мовної політики» народних депутатів (Партія регіонів) Вадима Колесніченка та Сергія Ківалова. «За» ухвалення законопроекту проголосували 234 народних депутатів при необхідних 226. У пояснювальній записці, зокрема, зазначається, що в разі ухвалення законопроекту російська мова стане регіональною у 13 адміністративно-територіальних одиницях України (з 27-ми).

Відразу після голосування на засіданні фракції НУНС було прийнято рішення про виключення Сергія Василенка та Сергія Харовського, які підтримали скандальний законопроект.

Окрім того, свої голоси за законопроект віддали депутати від фракції Народної партії Вадим Гриківський і Сергій Гриневецький. З позафракційних за законопроект проголосували Леонід Грач, Анжеліка Лабунська, Олег Маліч, Олександр Шепелев, Олександр Буряк, Ігор Воротнюк, Богдан Губський, Адам Мартинюк, Сергій Осика, Валерій Писаренко, Олег Черпіцький, Валерій Шаманов. Додамо, що всі інші позафракційні депутати значаться в списку Ради відсутніми.

Проти закону виступили «регіонали» Олег Муз і Василь Чуднов. Окрім того, не голосував за закон депутат від фракції ПР Валерій Келестін.

Зазначимо, заступник глави депутатської групи «Реформи заради майбутнього» Володимир Капліenko після голосування заявив, що не знає, чому його картка проголосувала за законопроект про основи державної мовної політики. Більше того, стверджує він, жоден з 5 інших його колег по групі, які нібито проголосували за мовний законопроект, у сесійній залі у вівторок, 5 червня, не був присутній.

ZN.UA

Мова про мову

Якби таке сталося, що Севастопольський театр танцю обмежився лише виконанням російської «Барини», а військові оркестири з багатьох держав та континентів, що прибудуть до нас 15-17 червня на фестиваль, ту ж таки «Бариню» награвали, то 31 травня місцеві депутати не скликали би прес-конференцію.

«Вопросы русского языка очень сильно наболели...», — цими словами лідера фракції «Русский блок» Геннадія Басова розпочалася вищезгадана прес-конференція. Підтримували Басова його колеги по фракції Дмитро Белік, комуніст Василь Пархоменко та лідер прогресивних соціалістів Євген Дубовик.

Головний комуніст міста Василь Пархоменко продовжив «наболіле»: «Если господин Яцуба считает, что аргентинское танго зародилось в недрах российской глубинки и пропагандирует русскую культуру, если он считает, что дефиле турецкого оркестра по центральным улицам города пропагандирует русскую музыку, Бог с ним, может, у них, в Днепропетровске, так принято. Но не включить в программу ансамбль «Русь» и отказаться от проведения конференции по русскому языку, с нашей точки зрения, было неправильно...»

Василь Пархоменко, на відміну від севастопольського градоначальника Володимира Яцуби, народився в Очакові Миколаївської області. Його родина має українське коріння, але він — запеклий поборник російської мови. Каже, що понад усе переживає за місцевих бабусь, які, купуючи ліки в аптекі, не зрозуміють українського перекладу з латини.

То, може, бабусям допомогла б рідна мова? На жаль, ні. Пана депутата влаштовує лише статус російської мови як другої державної. Але ж за таких обставин переклад з латини російською на упаковках лікарських препаратів нав'язуватимуть решті бабусь з усієї України, які того перекладу не замовляли? Це питання пана Пархоменка не бентежить, бо та решта бабусь — не його електорат.

Логічно, хоч і не зовсім справедливо.

А тепер про те, чому пан Пархоменко висловлює претензії до градоначальника Володимира Яцуби.

25 травня поточного року управління культури міської держадміністрації направило голові міськради лист з проханням «...приостановить розглядение

проектов изменений и дополнений в региональную Программу развития регионального русского языка и русской культуры в г. Севастополе на 2012–2016 гг., а также отозвать согласования, выданные управлением культуры (исх. от 26.04.2012 № 6/303 и от 15.05.2012 № 6/372).

Якби ті кошти, що пішли зараз на Театр танцю Вадима Єлізарова та на міжнародний фестиваль військових оркестрів «Sevastopol Military Tattoo», раптом дісталися українському хорові чи гурту

пан Яцуба не сам гроши з однієї статті видатків на іншу перекидав, не займалося цим і управлінням культури. Рішення прийняли самі депутати міськради, щоправда, не одноголосно. Організатори прес-конференції тоді опинилися у меншості.

Що ж до мовних проблем, то вони у Севастополі цілковито надумані й набридли всім до оскомі. Щороку на розвиток російської мови з міської казни за рішенням місцевих народних обранців витрачається мільйон гривень,

ніх пісень, які пели в детстві».

З огляду на те, що у депутат-комуніста, як він сам зізнається, в родині чимало українського коріння — не факт, що колискову йому співали російською. Проте він марить про закон, який надасть преференції «...в первую очередь, русскому населению...»

Якщо в Україні ухвалювати закони, зручні насамперед росіянам, тоді українці підпадатимуть під визначення нашого депутата «...любі чорні народи...» Хіба у Росії можна зустріти щось подібне?

Проект закону у редакції Колесніченка і Ківалова Василь Пархоменко назвав просто жалюгідним. «Проект закону — убогий. Tot, кто его внимательно читал, видел, что на практике его реализовать нельзя. Авторы ссылаются на референдум, а закона о референдуме нет. Закон о референдуме предполагают ре-

шить на основании переписи населения. Но тот, кто поднимет вопрос о переписи населения, увидит, что результаты не будут иметь оснований для принятия законодательных актов».

Пархоменко все прорахував: референдум не дозволить узаконити те, що намагаються запровадити силою. Насамкінець промови депутат нагадав прислів'я. «...Есть хорошая англійська пословиця: если ты не можешь защищать страну, защищай хотя бы свой собственный дом». Англійське прислів'я й спріяді варте цитування і могло б стати нам у нагоді, якщо ми забули докорінно своє, українське: «В своїй хаті — своя правда і сила, і воля...»

I якщо, панове, не пригадаємо, незчуємося, як потрапимо до графи: «...любі чорні народи...»

Лідія СТЕПКО
м. Севастополь

В СВОЇЙ ХАТИ — СВОЯ ПРАВДА, I СИЛА, I ВОЛЯ...

«Червона калина», то був би ще більший скандал: градоначальника звинуватили би у націоналізмі. А так Соломонове рішення виконавчої влади, зокрема, управління культури та туризму, можна віднести саме до розвитку туристичної галузі. Адже минулорічний видовищний міжнародний фестиваль, у якому взяли участь військові оркестири з Франції, Туреччини, Німеччини, Алжиру, Сполучених Штатів Америки, Білорусі, Росії та України, зауважив до міста чималу кількість туристів та наповнив місцевий бюджет. Побувають гості міста й Театр танцю Вадима Єлізарова. Севастопольські пари не раз були призерами всеукраїнських конкурсів та демонстрували мистецтво танцю за кордоном.

Панове депутати й самі у захваті від театру танцю і доволі часто бувають на його виставах. Мабуть, тому й голосування у міськраді скилилося у бік цього творчого колективу. Адже

Віталій Кличко: «ДЕРЖАВНА МОВА У НАС ПОВИННА БУТИ ОДНА — УКРАЇНСЬКА»

Лідер партії «УДАР» Віталій Кличко заявляє, що опозиція має виробити спільний план захисту української мови, аби нинішні події не привели до фатальної поразки України. Як повідомили УНІАН у прес-службі партії, на цьому він наголосив під час мітингу біля Верховної Ради на підтримку української мови, в якому взяли участь понад дві тисячі представників партії «УДАР» з усіх регіонів України.

В. Кличко назвав ганебним голосування у Верховній Раді за законопроект про засади мовної політики. Він вважає, що сьогодні «політики замість того, щоб порушувати питання роботи, зависоких цін, низьких соціальних стандартив, порушують питання, які роз'єднують суспільство». В. Кличко назвав проштовхування цього закону «передвиборними спекуляціями партії влади, що стрімко втрачає свій рейтинг».

«Я розмовляю українською, російською, німецькою, англійською і впевнений в тому, що сучасна людина повинна говорити багатьма мовами, це робить світ відкритим для неї.

Але як громадянин України я переконаний, що державна мова у нас повинна бути одна — українська. І вона сьогодні потребує захисту», — наголосив лідер «УДАРу».

«Я любив вас усіх, та найбільше любив Україну...»

Вечір пам'яті письменника, поета і публіциста Олександра Кулика, який стояв біля витоків газети «Кримська світлиця» і був її першим головним редактором, відбувся в універсальній науковій бібліотеці ім. І. Франка з нагоди його 60-річчя, до якого Олександр не дожив два роки.

Аби вшанувати пам'ять земляка, до Сімферополя приїхав голова Херсонської національної спілки письменників України Василь Загороднюк, котрий і відвідав цей захід. «Природа плаче за доброю людиною», — зауважив він, оскільки Крим зустрів херсонців дощем.

«Не хочу говорити про брата в сумних тонах», — нібито заперечив товаришеві член Херсонської спілки письменників Валерій Кулик, але все одно виходило сумно. Бо не

очікував Олександр швидкого кінця і писав: «Ти ще далеко, моя остання крапка», а вона виявилася зовсім поряд, та і ніхто такого не очікував, рідні й досі не змирилися з тяжкою втратою.

Ось перед присутніми — відеокадри із Сашкового життя: маленький хлопчик, учень, військовослужбовець, ось він тримає на руках наречену — красуню Женю. З того часу минуло майже сорок років. У день поховання Олександра я навіть сплутала Євгенію Трохимівну з їхньою дочкою Катею — саме такою Женя приходила колись до видавництва, де ми разом із Сашком працювали в редакції художньої літератури. Та й до Олександра, такого, яким було зображене його на портреті в бібліотеці, стомленого від життя, із сумним проникливим поглядом, якому нібито відкрилось щось неосяжне і недоступне іншим, так і не звікла. Для мене він назавжди лишився живим, енергійним, пристрасним і молодим...

Присутні на заході говорять про Олександра Павловича здебільшого як про письменника, про те, які слова написані про нього в передмові до останньої посмертної книги Микола Жулинський, на думку котрого той не мав «зерна неправди за собою», про його талант новеліста і поета, хоча вірші Сашка так і не видалися.

Але його здібності цим не обмежувалися. Товариши по студентському гуртожитку пригадують перш за все Олександрові пісні. Адже він любив і вмів співати. Письменник Валерій Митрохін розповідає, як познайомився з Олександром Куликом, котрий став йому другом на

все життя: «Здається, ми готувалися до сесії, всі заклопотані, зайняті своїми справами. Раптом до мене долинула пісня. І коли я почув цей голос, побачив хлопця біля вікна, одразу ж його полюбив. Потім, коли служив у Німеччині, він співав в одному хорі зі Львом Лещенком».

Це Валерій Володимирович дав рекомендацію Олександрові для вступу до Спілки письменників, допоміг йому видати в Москві першу книгу, запросив працювати до редакції, якою завідував, а потім, за два дні до смерті, вони спілкувалися у кафе. Олександр Павлович говорив про душу, про вічність, чим немало здивував товариша, який не вважав його людиною із релігійним світоглядом.

На одному поверсі гуртожитку педагогічного інституту (нині ТНУ) разом з Валерієм Митрохіном і Олександром Куликом, студентом історичного факультету, жив і Павло Власенко. Все колись там і розпочиналося: дружба, мрії, кохання. А вітлення мрій продовжувалося в редакції газети «Кримська світлиця», у Всеукраїнському товаристві «Просвіта», яке спочатку очолював Олександр Кулик, потім — Павло Власенко. І найголовніша мрія, що їх об'єднувала, — це щастя й добробут рідної України, яка тільки-но здобула незалежність. Думаю, ні друзі, ні вороги Олександра не залишать: Україна була для нього понад усе. Це відчував кожен, хто знайомився з редакторськими піординаціями, про які і досі згадують читачі.

Ось підіміться на сцену заслужений працівник культури України Орест Мартинів. Пісня у його

виконанні, присвячена свого часу Назарію Яремчуку, доречно адресована сьогодні Олександру Куликові. Вона — про найважливіше у житті обох цих людей:

*Я любив вас усіх,
та найбільше любив Україну.
Певне, в цьому і є
та найважчча провінія моя...*

I, сподіваюся, у цій залі подіяється що любов навіть ті, хто шкодує, що він не видавався російською мовою, яка б дозволила свого часу знайти ширше коло читачів. Хто ж тільки не писав за радянських часів російською, навіть письменники, котрі володіли нею, як іноземною, на рівні шкільної програми! А ось Олександр Павлович, який назавжди зберіг душу вихованою на першінних цінностях сільського українського хлопця, попри високі посади, що їх обіймав, писав тією мовою, яку вперше почув від матері в рідному селі Христівка на Херсонщині.

Сьогодні творчість Олександра Кулика вже досліджують студенти. Вони ж на вечорі читали його вірші і прозові твори. Здебільшого це були учні професійно-технічного училища, де викладає українську мову його сестра Зіна.

Було в мене два брати — два крила, — поринає думками в ми-нуле Зінаїда Павлівна.

Вона розповідає, яким хорошим був Сашко братом і сином. У голосі сестри бринять слізози.

А дружина Олександра, Євгенія Кулик, раптом зосереджує увагу на тому, що вирізняло його серед багатьох інших і, здається, залишалося непоміченим. Сашко не ділив людей на важливих (кому треба

вклонитися) і неважливих (з ким можна й не привітатися). Він охоче спілкувався з різними людьми. Пам'ятаю, як під час свого редакторства Олександр Павлович завітав у лікарню до моєї матері — з квітами і фруктами. Він вмів бути як гордим та амбітним, так і лагідним та чесним.

А ще для своєї маленької донечки шовечора вигадував нову казку, і Євгенія дуже шкодує, що не запи-сувала їх, бо для дворічного онука Сергійка складати казки вже никому.

«Для мене він завжди живий», — каже вдова, та сама дівчина у весільній сукні з фотографією, яку Сашко тримає на руках. Так і притримав усе життя. І ні з його вини стоять вона тепер на землі, то вологій, то мерзлій, захищена лише своєю любов'ю, яку ніхто і нішо вже не зможе у неї відібрати.

Тамара СОЛОВЕЙ

З НОВИХ КНИГ

нскритології, і наводить імена тих учених і письменників у Києві та Львові (С. Наливайко, В. Кобилюх, М. Чумарна), які не бояться пору-шувати таку невядичну на сьогодні тему, як повернення до джерел і витоків культурології нашої нації. Із дедалі більшою цікавістю читаємо загострено полемічну статтю «Лінгвістичний галоп», у якій чи не найвиразніше виявляється уміння Насти Ковалівні, спираючись на факти, не лише полемізувати з ідейною опоненткою (зокрема, А. Матвієнко), а й викривати її підступні псевдодокази, спрямовані на дискредита-цію української мови.

Уся різноважанрова «Сув'язь українства» (а в ній ще є і драматичний етюд «Князь Данило Галицький — король Галицько-Волинської держави») пронизана однією виразною ідеєю українотворення й обстоювання української сущності всіма силами й засобами, щоб тисячолітня тяглість українства увінчалася нарешті повним успіхом. І якраз у цьому — найбільша цінність книжки.

Левко ВОЛОВЕЦЬ
с. Колоденці на Львівщині

Е книжки, які читаєш із радістю, бо вони допомагають тобі глибше пізнати світ і приносить естетичну насолоду. Та серед них не часто, а все ж трапляються й такі, до яких прагнеш повернутися ще раз, аби закріпити нові знання про світ і місце людини в ньому. Що ж до естетичної насолоди, то вона вища на цілій порядок, аніж від персичних книжок. Такою незвичайною видалася мені збірка оповідань і художньо-публіцистичних статей Насти Ковалівні (літературний псевдонім Анастасії Гумницької) «Сув'язь українства», що побачила світ у Львові 2011 року.

Заінтригував мене тут же перший розділ під назвою «Цикл оповідань про часи Трипільської культури». Своєго часу я опублікував збірку віршів «Рубежі» і вважав, що заглибився в далеке минуле — аж у часи Андрія Первозванного. Та щоб сягнути далечі Трипільської культури, на це не вистачило в мене ані знань, ані снаги. Але хтось же мав узятися і за такий глибинний пласт...

Відрадно, що авторка зуміла прокласти місток між нащими сучасниками і їхніми праਪрапредками-трипільцями та їх показати його як безперервну тяглість українства протягом тисячоліть. В

оповіданнях (у письменниці — віданнях) розліяна наочно бачимо живий перегук двох історичних епох і по суті єдину основу роду й родинних стосунків: смисл життя у праці й вірі, любов і погава до жінки як Берегині сім'ї та роду, дотримання честі й моралі, одвічний потяг до духовного і постійне прагнення іновлювати (воскрес-

тиши-ваших-їхніх!). Натомість існує Бог єдиний у Святій Трійці.

Віддавши належне нашим

словним предкам, письменниця усе ж найбільше уваги приділяє своїм сучасникам, надто ж тим серед них, які боролися за самостійну Україну. Тут уже не було особливої потреби заглиблюватися в архіви, шукати перекон-

Гавриїл з першого оповідання, я дочка Горліса-Горсько-го Леся з другого — кожен по-своєму бореться за Україну, а коли вже вона стала незалежною, докладають зусім, аби вона була міцною і справді українською.

Настика Ковалівна і в оповіданнях з життя сучасників уміє творити переконливі характеристики й подавати їх у таких

драматичних ситуаціях, що читач не просто співпереживає з героями, а сам ніби стає співучасником подій. Так, в оповіданні «Василіна Князівна і родовід Бандерів» по-казано типовою картину стосунків між учнями Степанівської школи на Донбасі й новою учницею Василинкою, родом із Тухлі:

— Гаваріл па-человеческі!

— Ти чево? Бандеровка што?

— Деровня!

— Васька! Кошка Васька!

— Васька, уйді с глаз на последнюю парту.

І полєт новенький ранець Василини до задньої стіни, а звідти жалібно тріпотіли крилати зошити, книжки, розсівався пенал. І дівчинка ручечнями-крилатими ловила збирала своє добро...

Й усе це відбувалося в так

ПАВЛО ТИЧИНА – ЛИЦАР РІДНОЇ МОВИ

(Продовження. Поч. у № 22)

Тичина поволі набуває неабияко-го авторитету в галузі філологічної науки. 1929 року його обирають академіком. І хоч з початку 30-х років поет змушений був перейти у своїй творчості на стиль більшовицьких газет і одногоди гамівну сорочку радянського письменника, але й у так званих партійних віршах вдавалося йому час від часу показувати чарівну красу й милозвучність української мови, як-от:

*Повне літо да перелито,
медоцітами нахили.
Дощик бором та перебором,
переструнноючи гілля.*

Або ж:

*Розцвітаймо піснею,
писаною, усною,
виростаймо щасною,
чистою та чесною...*

Дуже промовистим у контексті мовного питання є відомий вірш «Чуття єдиної родини», написаний 1936 року. Пригадаймо: це був час не лише сталінського терору, фізичного винищенні людей. Тоді за рішенням комуністичної влади була згорнута політика коренізації, проголошено курс на злиття народів СРСР у нову «общность» – єдиний радянський народ. Національні культури і мови, окрім, звичайно, російської, були приречені на поступове відмиряння, а точніше мовити, на знищення. І от у вірші, який завжди подавався як ода «дружби» уярмлених Москвою народів, фактично йдеється про рівноправне, повноцінне співіснування усіх мов як найбільшого духовного надбання:

*Бо то не просто мова, звуки,
не словникові холоднини –
в них чути труд, і піт, і муки,
чуття єдиної родини.*

*В них ліс шумить і пахне квітка,
хвилюють радоці народні.
Одна в них спільна, чути, нитка
від давнини і по сьогодні.*

У травні 1938 року Рада народних комісарів УРСР затвердила Державну Правописну комісію. До її складу ввійшов П. Тичина, який на той час очолював Інститут літератури Академії наук України. Перед комісією ставилося завдання «ліквідувати націоналістичні перекрученні» у чинному тоді правописі. За три роки роботи комісії було опрацьовано чотири проекти українського правопису, кожен наступний з яких дедалі більше зближувався з російським. Паралельно велося укладання Російсько-українського словника, до Редакційної комісії якого також включили Тичину. У роботі Правописної та Редакційної словникової комісії постійно виникали гострі суперечки. Врешті війна, що розпочалася між Німеччиною та Радянським Союзом, перевразила на певний час подальшу роботу.

Про те, в яких умовах антиукраїнського і антинаукового мракобісся працювалося над правописом та згаданім словником тим, хто по-справжньому вільовав за українську мову, свідчить лист Агата Гелі Кримського до заступника голови Ради народних комісарів УРСР Ф. А. Редька від 4 травня 1941 року. Видатний мовознавець писав: «...складено його (*Російсько-український словник* – Г. Д.) із свідомим напрямом систематично покалічiti нашу мову, спотворити й перевертити її структуру. (...) Я весь хвилювався і тримтів, слухаючи вояновничі наступні діячів українського мовного калічення, а як вернув додому тяжко заслаб». Всесвітньо відомий академік обурювався, що українську лексику намагалися «збагатити» такими покрчами, як «гравіровка», «ізящний», «нравствений» і тому подібними. З листа Кримського дізнаємося і про «прихильників оздоровлення української мови», тобто його однодумців, яких було лише двое – Тичина та Яновський. Причому Павло Григорович аж двічі згадується у позитивному сенсі. Така мужня позиція поета в часи свавілля сталінщини

викликає повагу і вдячність.

Показово, що саме у роки роботи вище вказаних комісій (1938–1940 рр.) Павло Тичина пише три статті, присвячені розвитку і чистоті української мови, а саме: «Слово – зброя», «Про мову наших газет», «Про огрихи преси». У них поет засуджує вживання неоковирних слів, зокрема росіянізмів. Для ілюстрації він подає ряд прикладів: «Лунне затемнення», «Грунт уходить спід ні», «Виробництво ізящного взуття» тощо. Така позиція автора по суті суперечила лінії партії, яка скривала вченіх від зближення з двома «братніми мовами». Одночасно Тичина закликає не боятися і не уникати неологізмів: «Адже мова – це живий організм! А як живий організм, весь час мусить оновлятись».

З початком воєнних дій на території України Павло Тичина у складі Академії наук виїздить в евакуацію до Башкортостану. Перебуваючи далеко від Батьківщини, сквильований долею рідного народу, розтерзаного протистоянням двох кривавих режимів, поет пише ряд творів потужного патріотичногозвучання. Серед них вірш «Мій народ», «Голос матері», «В безсонну ніч (Думи про Україну)», «Українському народові», «Матері забути не можу», «Тобі, народе любий мій...». Вершинним твором Тичини воєнного періоду став могутньою духовною силі вірш «Я утваждаюсь», в якому автор промовляє від імені всього українського народу:

*Щоб жити – ні в кого права
не питиась.*

*Щоб жити – я всі кайдани розірву.
Я стверджуюсь, я утваждаюсь,
бо я живу.*

I, як свого часу Тарас Шевченко, відбиваючи заслання в азійських степах, молився за рідне слово (...пода Уралом / Блукав і Господа благав, / Щоб наша правда не пропала, / Щоб наше слово не вмиро...), отак і Тичина – серцем, думкою, поетичним рядком переймається материнською мовою, перебуваючи за тисячі кілометрів від батьківської землі. Поет, як і належить, усвідомлює, що доля українського народу нероздільна з долею його мови. У березні 1942 року Павло Тичина пише вірш «Мій народ», що завершується строфою, сповненою віри у щастливе прийдешнє Батьківщини і рідної мови:

*Сьогодні – майбутнього далину
я оком прозираю:*

*розвівсь об нас ворог,
став він як глина,*

*й на смітнику вже є «берта»,
і автомат, і газ.*

*А в височині – така ж прекрасна
й чудова*

*посеред народів стоїть Україна, –
немов та яблуня в садах*

народолобного раю!

*I гляньте: мова її там виблискуює,
мова –*

як щірий, як чистий алмаз.

У творах Тичини воєнного періоду нерідко Україна, український народ сприймаються автором через їхній голос, себто за посередництва рідної мови:

Матері забути не можу.

*Скрізь, на що я тут не гляну, –
чи на ліс, чи на поляну, –
бачу її душу гожу,*

чую вимову кохану.

...

І кричу я: – Україно! –

Потім стану й прислухаюсь.

Чути... здалеку: – Тримаюся!

Хмарко! Lastіk! Калино! –

I в той бік я повертаюся.

...

І кричу я: – Мамо! Рідна!

Голос дай! До тебе рвуся! –

Й чути... здалеку: – Борюся!

I така ж ця мова срібна –

Аж вогнем я весь скоплюся...

(«Матері забути не можу»)

А ось рядки із незакінченою, залізованою у записнику:

...Із села моєго рідного,

з далекої далечини,

лунути голоси до мене...

У вірші «Тобі, народе любий мій» поет стверджує свою національну належність ще й таким чином:

Тобою хочу я звучати,

народе рідний, любий мій!

В іншому – «Наша слава» – проголошує:

*Ти грими, наша слава, по світу,
рідне слово, дзвени, голосне...*

Справжнім славнем українській мові став вірш Павла Тичини «Слово», написаний 1943 року, в розпалі Другої світової війни:

Слово наше рідне!

*Ти сьогодні зазвучало
як початок, як начало,
як озброєння всім видне,
слово наше рідне!*

...

Ми в тобі знаходим:
*бліски гроз і цвіт задуми,
пісні дзвін, моральність думи,
ми в поход з тобою ходим –
все в тобі знаходим.*

*Розцвітай же, слово,
і в родині, і у школі,
і на заводі, і у полі
пречудесно, пречудово –
розвідтай же, слово!*

*Хай ізнов калина
червоніє, достигає,
всьому світу заявляє:
я – країна – Україна –
на горі калина!*

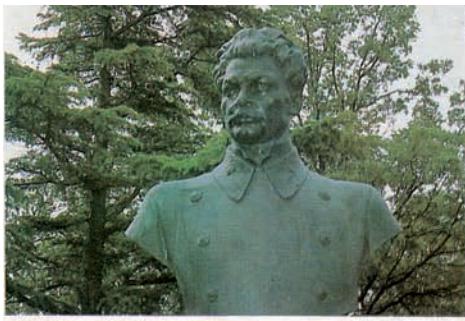
Але Тичина не тільки оспівував українську мову в поетичних творах, вболіваючи за неї як поет і громадянин, а й опікувався мовним питанням з професійного обов'язку – за посадою. Адже восени 1941 року в Уфі відбулося об'єднання двох науково-дослідних установ і створення Інституту мови і літератури АН УРСР, директором якого призначили Павла Григоровича. Уже на першому засіданні Вченої ради, де розглядався стан роботи над підручником з історії української літератури для вищів, Павло Григорович окрім наголосив на необхідності висвітлення в ньому «еволюції української літературної мови». Коли ж відомий мовознавець Леонід Булаховський завершив свою наукову працю про наголос в українській мові, Тичина негайно написав рецензію, підкреслюючи: «Потріба в такій роботі велика. Якість цієї роботи висока». Висновок рецензента був однозначний: «Швидше б друкувати цю роботу». I 1943 року в Уфі книга Л. Булаховського «Український літературний наголос (характеристика норми)» побачила світ.

7 січня 1943 року на пленумі Спілки письменників України Павло Тичина виголосив доповідь «Розвиток української радянської культури за 25 років». Цікаво, що історичний культурний розвиток українського народу поєт означив од «стародавніх часів його, потім від часів культури Київської Русі, культури Галицько-Волинського князівства, культури України XIV, XV і підальших часів». Фактично, всупереч офіційній радянській науці, була озвучена концепція Михайла Грушевського. Стосовно ж мови, то її розвідків доповідач вбачав у період українізації, коли українське слово було поширене у багатьох краях Радянського Союзу (школи, театри, друковані видання). Висловлюючи таким чином схвалення національної політики 20-х років, яка вже давно була згорнута, Тичина ніби заперечував тодішню політичну програму компартії та ще не оминув нагоди заститувати знамениті рядки Володимира Маяковського з вірша «Борг Україні», де лунає заклик вивчати українську мову.

Павло Тичина знав силу рідного слова, тож розумів його велику роль у піднесенні патріотичних почуттів українців, що зі зброяю в руках відстоювали свою землю. З ініціативи поета у квітні 1942 року в Уфі стотисячним тиражем вийшов «Кобзар» Тараса Шевченка з тичинівською передмовою, де, зокрема, пояснювалася потреба в та-

ком чималому накладі: «В численних листах червоноармійців (і не лише українців!) – в листах, що надходять до Спілки письменників, до наших редакцій, до Академії наук – є одне прохання, що без кінця повторюється, прохання надіслати «Кобзар» Шевченка на фронт!» Павло Григорович особисто листувався з десятками рядових фронтовиків – українців, надсилаючи їм рідномовні видання: свої поетичні збірки, інші українські книги та періодику і неодмінно «Кобзар». Наскільки потрібною була така діяльність євдічів, що відчайно хотіли здобути книгу, які відповідали на вимоги фронтовиків – це підтверджується в листі від 1942 року: «Ми багато разів прочитали його. Наши фронтові друзі... по кілька разів заставляють читати «Кобзар»... і були такі, що переписували», – це з фронтового листа від групи краян. У листі іншого адресанта читаємо: «Ваша книга, пронесена мною через фронти, була гострою зброєю у боротьбі...» Ще один фронтовик пише: «Я вожу з собою Вашу зірку поезій».

У березні 1943 року, за рекомендацією Микити Хрущова, Павла Тичину призначають Народним комісаром освіти УРСР. Відтоді поет очолював Народний комісаріат, а пізніше М

Місхор. Санаторій «Білорусь». Пам'ятник М. А. Богдановичу

...У КОЖНОГО НЕБА І СОНЦЕ СВОЄ

25 ТРАВНЯ ВИПОВНИЛОСЯ 95 РОКІВ
ВІД ДНЯ СМЕРТІ МАКСИМА БОГДАНОВИЧА

З і своїм поетичним небом і сонцем увійшов у історію білоруської літератури Максим Богданович. Поет великого, самобутнього таланту, блискучий майстер перекладу, тонкий літературний критик, вдумливий історик білоруської літератури, публіцист Богданович – неординарна особистість: він писав трьома мовами – білоруською, українською і російською. В панорамних оглядах історії білоруської літератури він виходив на шлях зіставлень з історією літератури різних країн й народів, давав цікаві і глибокі оцінки письменників зарубіжжя. Його погляди на мистецтво, культуру, літературу імпонують і нам. Вони відзначаються органічним проникненням у проблему, сміливістю і самобутністю мислення. Письменник мав великий вплив на духовне життя білоруського народу, його літературу, ставши поряд з такими могутніми володарями духу, класиками, як Янка Купала та Якуб Колас. Максим Богданович – палкій патріот. Його всеохоплююча пристрастість, почуттям була любов до Білорусії, її приженого, гнобленого народу. Біль за гноблення, образи, зневаження народу були першими покликами його душі:

*Нарід, білоруський народ!
Ти – темний, спілій, ніби кріт.
Тобою завжди погорджали.
Тебе не пускали з ярма
І душу твою обікли, –
Навіть мови у тебе нема.*

Народився Максим Богданович 9 грудня 1891 року в Мінську. Його батько – Адам Григорович Богданович – виходець з селянської родини, працював наставником прихідського училища, а згодом був службовцем селянського банку. Він захопився збиранням і дослідженням білоруського фольклору, етнографії, зробивши чималий внесок у науку. Свій педагогічний талант батько віддав дітям. Вивчив їх читати і писати. Розповідав багато про Білорусь. Оповідав народні казки, перекази.

Над родиною Богдановичів висіла жорстока доля: туберкульоз. 1896 року померла мати. Рятуючи дітей від несприятливого клімату, батько перейджає до Нижнього Новгорода. Скорі Адам Григорович став «своєю» людиною серед інтелігентної громади міста. Подружився з Максимом Горьким, чия зоря на літературному небосхилі тільки загорялася. Ще більше зійшовся він з російським письменником, коли 1899 року одружився з молодою Олександрою Валжиною, рідною сестрою дружини Горького. Родинні зв'язки Богдановичів з Максимом Горьким посприяли пробудженню інтересу до літературної творчості малолітнього Максима Богдановича. Перші спроби в поезії, причому білоруською мовою, з'явилися, коли йому було 10 чи 11 років.

1908 року родина Богдановича перейжджає до Ярославля. Тут у Максима Богдановича розпочинається новий період життя. Тут він стане білоруським поетом. З 1909 року він почне друкуватися на сторінках першої в історії Білорусії легальної газети «Наша нива». З далеких берегів Волги сягнув аж на білоруські простори дзвінкий голос ще нікому не відомого поета. Якби читачі перших творів Максима Богдановича тільки знали, що поетові було лише сімнадцять років від народження і що тільки п'ять перших із них він жив на білоруській землі! Де і як навчився білоруською мовою, мови його батьків, прадідів? Як сталося так, що хоровитий гімнаст-піліт оволодів досконало живою стихією білоруської мови,

оволодів так, що зміг скористатися багатством її музичних звучань, кольорів, а крізь мову відчути душу самого народу.

Дослідники творчості поета, біографи розгадали цю сторінку історії літератури. Усі сходяться на тому, що в родині Богдановичів постійно панувала атмосфера любові до рідної Вітчизни. Виняткова роль у цій історії належала батькові поета, у якого була багата бібліотека з найрізноманітніших книжок про Білорусь. Адам Григорович був дослідником білоруського фольклору, видав власну книжку, опублікував чимало статей. У його архіві збереглась не одна сотня записів чудових народних казок, пісень, обрядів. Він відбирає кращі твори цієї збірки, щоб поєднати з кращими творами пізнього часу. Поет дає назви замінених книжок: «Маладзик», «Красавік», «Персценак», «Шыпшына». Але підсумовує свої сподівання сумово: «Підготувати ці книжечки, мабуть, не встигну...»

...Сили покидали поета. У лютому 1917 року він приїхав лікуватися в Крим. Він відчуває наближення смерті:

*У країні світлій, де я помираю,
В білій будинку близь синьої бухти.*

*Я не самотній, я книгу маю
З друкарні пана Мартіна Кухти.*

«У країні світлій», у Ялті, у білоніжному будиночку, що на одній з її вулиць, від сухот зупинилося серце великого поета. На міському ялтинському кладовищі, біля синьої бухти, під кипарисами – його могила.

Богданович був не тільки видатний поетом, а й мислителем, теоретиком літератури. Його глибокі думки про творчість письменників різних країн і народів, з проблем розвитку літератури і мистецтва, духовної культури, шляхи розвитку національної білоруської літератури сприймаються з неослабною цікавістю та користю сучасними читачами. І це тому, що вони вражають сміливістю самостійного мислення, органічним проникненням у сутність проблем і блискучим стилем, дбаючи про народність, піднесення білоруської літератури, письменник особливий акцент робить на необхідності проведення передових традицій митців.

За двадцять шість років життя, відміряних долею, Максим Богданович залишив глибокий слід у збагаченні, піднесенні білоруської літератури. Він домагався того, щоб білоруська література сягнула тих вершин, на які зійшли літератури інших народів. Для цього, на його думку, необхідно було оволодіти вершинами досягненнями тих літератур. Його велика заслуга в збагаченні білоруської поезії невідомими формами, які вже були успішно впроваджені в західноєвропейській літературі. У статті «Забутий шлях» він писав: «...ми зробили б тяжку помилку, коли б покинули вживчення того, що нам давала світова (найчастіше європейська) поезія. Ця почесна праця повинна йти повним ходом. Було б більш, чим недбалство, нічого не взяти з того, що сотні народів тисячі років збиралі в скарбницю світової культу-

лірика. Часто межі між лірикою громадянською і філософською, пейзажною бувають умовними.

Одухотворений виходом у світ книги, М. Богданович мріяв про видання нових. В одному з листів він пише: «Вянок» – книга ця зовсім молода, вірші її писалися з половиною 1909 і до половини 1912 року, коли мені було 17–20 літ». Він відбирає кращі твори цієї збірки, щоб поєднати з кращими творами пізнього часу. Поет дає назви замінених книжок: «Маладзик», «Красавік», «Персценак», «Шыпшына». Але підсумовує свої сподівання сумово: «Підготувати ці книжечки, мабуть, не встигну...»

...Сили покидали поета. У лютому 1917 року він приїхав лікуватися в Крим. Він відчуває наближення смерті:

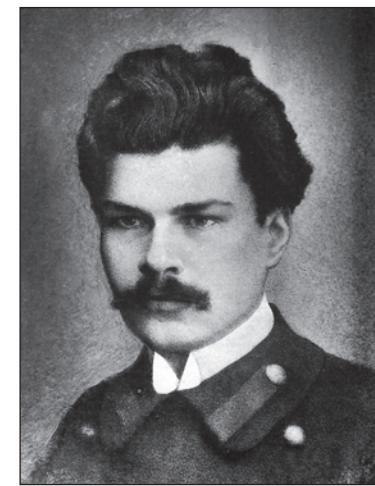
*У країні світлій, де я помираю,
В білій будинку близь синьої бухти.*

*Я не самотній, я книгу маю
З друкарні пана Мартіна Кухти.*

«У країні світлій», у Ялті, у білоніжному будиночку, що на одній з її вулиць, від сухот зупинилося серце великого поета. На міському ялтинському кладовищі, біля синьої бухти, під кипарисами – його могила.

Богданович був не тільки видатний поетом, а й мислителем, теоретиком літератури. Його глибокі думки про творчість письменників різних країн і народів, з проблем розвитку літератури і мистецтва, духовної культури, шляхи розвитку національної білоруської літератури сприймаються з неослабною цікавістю та користю сучасними читачами. І це тому, що вони вражають сміливістю самостійного мислення, органічним проникненням у сутність проблем і блискучим стилем, дбаючи про народність, піднесення білоруської літератури, письменник особливий акцент робить на необхідності проведення передових традицій митців.

За двадцять шість років життя, відміряних долею, Максим Богданович залишив глибокий слід у збагаченні, піднесенні білоруської літератури. Він домагався того, щоб білоруська література сягнула тих вершин, на які зійшли літератури інших народів. Для цього, на його думку, необхідно було оволодіти вершинами досягненнями тих літератур. Його велика заслуга в збагаченні білоруської поезії невідомими формами, які вже були успішно впроваджені в західноєвропейській літературі. У статті «Забутий шлях» він писав: «...ми зробили б тяжку помилку, коли б покинули вживчення того, що нам давала світова (найчастіше європейська) поезія. Ця почесна праця повинна йти повним ходом. Було б більш, чим недбалство, нічого не взяти з того, що сотні народів тисячі років збиралі в скарбницю світової культу-

ри. Але вносити тільки чуже, не розвиваючи свого, – це іще гірше. Йдучи тією дорогою, що й І. Франко, Леся Українка, Богданович впровадив у білоруську поезію складні форми – сонет, тріолет, октаву, рондо, терцини. У Білорусії він – чи не найактивніший перекладач і пропагандист великих світових поетів – Овідія, Горация, Катулла, П. Верлена, Е. Верхарна, Г. Гейне, Ф. Міллера. Перекладав він Пушкина, М. Майкова та інших.

Його перу належать переклади сербських, російських, українських, скандинавських, іспанських, японських, персидських народних пісень.

В умовах соціального і національного гніту, у яких перебував білоруський народ, поет прийшов до усвідомлення найважливішого громадсько-політичного завдання – «корінної» перебудови відносин і національного життя народностей, які населяють Росію». Не випадково була зацікавленість поета до літературі слов'янських народів, внаслідок чого з'явилися етнографічні нариси «Українське козацтво», «Галицька Русь», «Угорська Русь», «Червона Русь», «Брати чехи» та інші. Богданович був самовідданим прихильником всебічних і тісних взаємин між народами.

Богданович мужньо ігнорував заборону вшанування пам'яті Тараса Григоровича Шевченка в Росії. Обидві праці присвячено 100-річчю від дня народження Кобзаря. Вони написані з високим духовним збудженням і любов'ю. Поет білорус в особі українського генія розпізнав видатного народного поета зі світовим іменем. Шевченкові судилася «велична роль стати символом культурної цінності цілого народу, втіленням всієї його сутності». Любов до Шевченка ніколи не вичерпується, тому що він багато змінявся «вперше дав відчути з силою незабутньою і незгладимою, що вони для України – рідні діти, а не підкільки».

Заслугою М. Богдановича є спроба запровадити метод естетичного аналізу вірша Шевченка, щоб з'ясувати засоби поетичного впливу, які цей вірш має. Творчість Т. Шевченка оцінювалася з найрізноманітніших точок зору, досліджувалася шляхом використання різноманітних методів. Застосувавши естетичний метод, спираючись на грунтovні знання теорії літератури, витончений естетичний смак, гостре відчуття поетичного слова, Максим Адамович дав орігінальну працю про поетику «Кобзаря». Стаття побудована на дуже цінних власних спостереженнях та теоретичних узагальненнях. Він довів, що поезія Т. Шевченка становить собою складний, особливий поетичний світ, строго витриманий і гармонійний художній стиль. В особі Т. Шевченка «світова література має поета з віршем мелодійним та витонченим, – поета, який красу своїх творів будував не на засобах поетичної дієвості, котрі впадають в око, а навпаки, на засобах найвитонченніших – асонансах, алітераціях, внутрішніх римах. Поета, який до цієї краси відзначених елементів вірша приєднав ішце надзвичайну силу власних ритмів, а також оригінальність, живість та граціозність різноманітних метрів».

Стиль поета був стилем національно українським. Він «вріс в українську народну поезію, дійшовши в деяких своїх взірцах до повного ототожнення з нею». Доля музи Шевченка і української народної поезії злилася в єдине нерозривне ціле: «Подвійною зорею сяють вони у світі мистецтва і краси».

М. Богданович писав про творчість І. Франка, М. Коцюбинського, В. Самійленка, М. Шашкевича, Ю. Фельковича, Леся Мартовиця, В. Стефаника, О. Кобилянської. Білоруською мовою перекладав вірші О. Олеся, А. Кримського, М. Чернявського, В. Самійленка, російською мовою – вірші Т. Шевченка, І. Франка, В. Стефаника, уривки повісті М. Коцюбинського «Гіні залишили предків» та інші.

Певний слід залишив талановитий письменник і в прозі. Він створив кілька оповідань, нарисів, замальовок. Приваблюють вікінгістські і своєрідністю стилю нариси, присвячені Криму. Вони написані на основі живих власних вражень. 1916 року М. Богданович приїхав у Крим на лікування. Побував на екскурсіях. На власні очі побачив деякі міста. Створив нариси

Східний Крим відкриває красу рельєфів. То постане перед читачами зі своєю неповторною архітектурою вірменський монастир, його внутрішній двір. А посеред двору церква, а по боках — келії. Не оминає зір письменника чудова різьба, якою покріті геть усі двері церкви. В монастирі ченці немає. Живе тут тільки один сторож. Охоче зігрів самоварчик. Дістав хліба, молока. Екскурсанти чудово пропали вечір. Ще один монастир — Кизилтаський, до якого від Старого Криму приблизно 12 верст. Але лежить він у горах, «наїждженої» дороги до нього немає, і скільки небудь точно запам'ятати до нього путь неможливо». Через гори, перебираючись згори вниз, переходячи зі стежки на стежку, користуючись руслами пересохлих ручай, вибралися на вершину гірського хребта.

Нариси М. Богдановича — майстерно виконані художні твори. Вони захоплюють читача не тільки яскраво живописними картинами рельєфу, морського узбережжя східного Криму. Перед читачем оживают міста з їхньою архітектурою, з їхніми вулицями, будинками, рослинністю. Уміння створити образ міста, подати його в системі описів так, що той образ запам'ятується. Вони переносять читача на простори східного Криму, вражуючи неповторністю рельєфу, умінням автора лаконічно, але мистецьки виразно дати органічно компактні картини і неповторно чарівного рельєфу східного Криму, де свої гори, зі своїми обрисами, фантастичними образами, красою гірських лісів. Є свої чудові, казково прекрасні морські затоки. А також у центрі нарисів міста. Оповідач — автор, серед екскурсантів. Сюжет будується

Нагадаємо, що і в нарисах інколи озивається струна любов'ю письменника до української культури. Так, наприклад, нарис «Феодосія» починає автор від себе: «Ave, magne, morituri te salutant», — декламую я прекрасне перефразування славновісіногого привітання, зроблене по-кінним М. Коцюбинським. Мій сусід по вагону, хворий учитель українець, котрий єде на південні лікуватись, дивиться розчуленими очима і співчутиво посміхається».

Богданович процитував перефразування Коцюбинського, внесене ним в оповідання «На острові», привітання римських гладіаторів перед боєм імператорові Цезарю: «Ave, Cesar, morituri te salutant» («Здоров будь, Цезар, ті, що ідуть на смерть, вітають тебе»). У М. Коцюбинського: «Здоровим будь, море, ті, що ідуть на смерть, вітають тебе».

Далі у цьому ж нарисі М. Богданович, згадавши про несподівані напади запорізьких козаків на своїх легких «чайках» на Феодосію, наводить слова народної думи: «...козаки повертали невольників

*На тихі води,
На ясні зорі,
У край веселій,
В города християнськії.*

У поезії М. Богдановича знаходить вірші глибоко філософського змісту. «Над морем» навіяній буреною величчю моря. Волелюбне, нічим і ніким незбориме море набігало на берег «обривистий, дикий» своїми темно-зеленими хвильами. І під вагою їхніх ударів «трислися бурі скелі». Повітря стогнalo, і хвилі під гуркіт та гул гинули «так гордо і весело, і вільно, покинувши думки про смерть». Почуттям свободолюбності моря наповнюється і душа поета, насажується його могутністю: «Почув себе я вільним і могутнім, відчува, що людина і я».

Людина для людей рідного народу білоруського, поборником поривів людства до свободи та щастя, неповторно талановитим постом, ніжного серця був славетний Максим Богданович. Це його небо, тут його сонце душі.

Олександр ГУБАР,
професор, письменник
(з архіву «КС»)

* * *

Нарід, білоруський нарід!
Ти — темний, сліпий, ніби кріт.
Тобою завжди гордували,
Тебе не пускали з ярма
І душу твою обікрали, —
Вона навіть мови нема.
Проснувшись з лихої біди
Забитий, заляканий ти.
І крикнути не вільний «Рятуйте!»,
А мусиши «Спасибі», кричать.
Почуйте ж його ви, почуйте,
Хто серцем не вміє мовчат!

КРАЮ МІЙ РІДНИЙ, ЯК ПРОКЛЯТИЙ БОГОМ...

Краю мій рідний,
як проклятий богом —
Скільки зазнав ти недолі.
Хмарі, болота..
Над збіжжям убогим
Вітер гуляє на волі.
Поруч у селях убогі оселі.
Жалєм стискаються груди! —
Сірі хатинки, берізки, тополі,
Люди похмурі усюди...
Скільки звершили робіт їхні руки,
Винесли дужі спини;
Які їх примусили
Вітерпіть муки
Пущі, поля, низини.
Кинь тільки оком
до цього осу люду —
Стиснеться серце від болю:
Скільки побачиш ти горя усюди,
А співчуття — ні від кого.
Пісня оция, як вдовиного сина,
Янку, кохання згубило:
Там, де в закурі
схилилась калина, —
Бідного хлопця могила.
В тихих розмовах про щастя,
про згоду
Серце новин не почує.
Стиснуло горе подих в народу,
Горе повсюди панує.
Й широко так розлілося, як море,
Рідний наш край затопило...
Братя! Чи ми це здолаємо горе?
Братя! Чи стачить нам сили?!

* * *

Кинь вічний плач свій по сторонці!
Невже ж бо в ніч у темну ти
Не бачиш: дивиться ж он сонце
В лusterко — місяць золотий?
Не згасло сонце! Сонце гляне,
Від сну пробудить всіх краян!
Я вірю, день такий настане, —
Одужа рідна сторона!
Я під її сумною маскою, —
Під снігом, — бачу лик весни,
І вів вірш мій диво-казкою,
Він, ніби сон зірок, ясний.

* * *

Грими, грою! Лютуй ізнову,
Вий, вітре, з нею заодно!
У бурі відлетить полові,
І чисте лиштиться зерно.
Циклоне вдар! Удар на море,
Цілуїй його у темне дно,
Розбурхай воду — й перлів гори
На берег викине воно!

* * *

Ой, чому я став поетом
В нашій бідній стороні?
Груди ниють, тіло в'яне,
А спочити не можна, ні:
В голові снуються думи,
Почуття з душі біжить...
Може, з ними й кров полине
І тоді вже годі жити!

* * *

Мудрої мови мед золотистий,
Повні соти мені до вподоби;
Але не менше серцо принадний
Мед своїм хмелем світлим і ніжним.

ОЗЕРО
В чащі темній і глибокій
Хлюпа, піниться вино;
Хмелем світлим і холодним
Колихається воно.
Осока шумить висока,
І шумить високий бір,
А в душі не замовкає
Струн веселих перебір.

РОМАНС
Зірка Венера зійшла над землею
Спомини світлі мені принесла...
Ти пам'ятаєш, як стрілісь
з тобою, —
Зірка Венера зійшла.
Я ізвідтоді почав приглядатись
В небо нічне і зорю ту шукав.
Ширим коханням до тебе палати
Я ізвідтоді почав.

Та настає розставання година,
Мабуть, така уже доля у нас.
Широ кохав тебе, рідна, єдина,
Та розставатись нам час.
Буду в далекім краю сумувати,
В серці любов затягніши свою;
Зірку Венеру щоніч споглядати
Буду в далекім краю.

Інколи ти глянь на неї в розстанні,
Погляди з нею зіллемо свої...
Щоб хоч на мить
воскресити кохання,
В небі вечірнім відшукай ї...

ГОДІ ВЖЕ ПРАЦІ
Гей, ворушітесь, коні понурі,
Годі вже праці, бо сонце зашшло!
Світло-червоні, жовті та бурі
Борозни в небі воно провело.
Скоро засяють зірки синюваті,
Місяць накріє поля полотном...
Досить вже!
З вами вернуся до хати,
Рухну, знеможений сном!

* * *

Серце ние, серце крається від болю:
Ой, піду з тісної хати я у чисте поле.
В чистім полі вітер віє, повіває, —
Ти облиш мене,
о туго, ти моя німая!

**Максим
БОГДАНОВИЧ**

«БІЛОРУСЬ МОЯ, КРАЇНО-БРАНКО, ВСТАНЬ І ВОЛІ ШЛЯХ СОБІ ШУКАЙ!»

Я тоді б у дзвінкій пісні солов'їній
Вилив тугу і на вітер буйний
кинув.
І розвіявшися хмари чорних дум.
Щоб не бачити ніколи
мені вже недолі.

ВЕЧІР
Виплив повний місяць в небо,
Сяє ізвисока,
Весь червоно-жовтий, ніби
Пугачеве око.
З тихим, любим шурхотінням
Важко хруш літає;
Про кохання нещасливе
Пісню хтось співає.
Голос полем прокотився,
В гаю відізвався:
«А де ж тая криниченька,
Що голуб купався?» —
І снується сумно в серці,
В'яється відголоски
Пісень наших, білоруських,
Із рідної въоски.*
* Въоска — село

С. Є. ПОЛУЯНУ
3 Ізраїлем співцю закон один:
Собі кумира хай не створить він.
Е. Баратинський

Глянь, як зірка у темній летить,
Всіх чаруючи світлом своїм,
Ніби змій золотий мерехтить
І згасає у небі глухім.
Та згадає ту зірку ще світ,
Бо горить у серцях її слід.
Вільно так і яскраво прожити —
Що ще крашого є на землі!
Все навколо на мить освітити
І погаснути в темній імлі.
Все зникає, минає, як дим,
Світлий слід буде вічно живим!

* * *

Пливли ми у бурхливім морі,
І раптом — бажана земля!
Ви вірний шлях вказали, зорі,
Зарука в тім — тріск корабля,
Що сів на рифи в темній морі.
Привіт жадана землі!
І дивляться байдуже зорі,
Як тонуть люди з корабля.

ТРИОЛЕТ
О, красень, юний триолет...
К. Фофанов

Як птах в гнучких очеретах,
Стрілою думка промайнула,
Й відразу ж зникла, потонула,
Як птах в гнучких очеретах.
Та все ж душа його почула
І вже звучить в таких словах:
«Як птах в гнучких очеретах,
Стрілою думка промайнула».

* * *

Ніч. Гаснича горить, червоніє,
І горбата, сколовши, стоїть.
За вікном завиває завія,
Бубонцями у полі дзвенить.
З краю в край її гул відається,
І чомусь усе думаю я,
Що з неволі зимової рветися
Міцно скута снігами земля:
Сильні груди так тяжко здіймає,
Вів вітром, як дихати почне,
Сніг холодний в полях колихає,
І ось-ось свої пута стряхне.

* * *

Вийшов з хати. Тихо так надворі.
Напливає радість, з нею — сум.
Не злічити в небі ясні зорі,

Не злічити в серці світлих дум.
Я зазнав і лиха із бідою,
Що щеміла, мучила, пекла...
Все минуло, все спливло водою, —
Молодість — не зникла,
не пройшла!

ТРИОЛЕТ
Коли дививсь на сонце я, —
Мені спілило сонце очі,
Ну що для мене темній ночі,
Коли дививсь на сонце я.
Нехай із мене всі речуть,
Ім буде відповідь моя:
Коли дививсь на сонце я, —
Мені спілило сонце очі.

* * *

Вчора щастя тільки глянуло
несміло, —
І розвіялися хмари чорних дум.
Серце мое мліло і боліло,
Радість душу огортала, ніби сум.
Все життя тепер, немов легка завія.
Книгу взяв — й не можу прочитати.
Як же сталося, що покохав тебе я —
Хіба ж знаю? Та й навіщо знати?

Ой, горою йшла дорога
та ішла ж і долом,
Ой, зазнала та дівчина
та й гіркої долі.
Бо лежить її доріжка,
зелом заростає,
Сумно глянути, тяжко бачить,
Жаль душу проймає».

* * *

Час мені вже додому збиратись, —
Пізно вже, а години біжать.
Ах, коли б ти могла здогадатись,
Як мені тебе тяжко лишать.
Там, надворі, ні вітер, ні буря,
Там одне лиш — пітма, самота.
Але я я печально, понуро
До свого потягнувся кутка.
Знов думки будуть нудно
снуватись,
Буде серце, як дзвін, калатать...

Aх, коли б ти могла здогадатись,
Як мені тебе тяжко лишать!

* * *

Я думи, путами не скутії,
Тут перед вами виводжу,
Супроти ж ганення скажу:
Лікують хворості й отрутами.

* * *

Непогожий вечір. Сам сиджу,
жуся...
Щоб розвіять смуток
тихо так співаю:
«Ой, летіли гуси та її Білорусі,
Сколотили воду тихого Дунаю».

Є любов на світі, зрада,
розставання,
Скільки ще прийдеться
нам всього зазнати...
Все гучніш співаю
про чиесь кохання,
І зажури в пісні більше не сковати.

* * *

Білорусь, твій народ дочекається
Золотистого, світлого дня.
Подивися, як схід розгоряється,
Як хмаринки розквітили в огнях...
* * *

Ой, не куй ти, сірая зозуле,
У бору ранкової пори.
Може, й скажеш, що я жити буду,
Але ліпш не говори.
Бо не теще чує в хворих грудях
Серце зболене мое,
Смуток мою душу огортає,
Думці голос подає.
Каже, що недовго поживу я,
Каже, передчасно я помру.
Прилеті ж тоді ти на могилу,
І закуй, як у бору.

* * *

Ти не згаснеш, ясна зорянко,
Ти іще осієш рідний край.
Білорусь моя! Країно-бранко!
Встань і волі шлях собі шукай!</p

НАПЕРЕДОДНІ 90-ЛІТНЬОГО ЮВІЛЕЮ, ЯКИЙ ПАТРІАРХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ЛІТОПИСЕЦЬ НАШОЇ ЕПОХИ АНАТОЛІЙ АНДРІЙОВИЧ ДІМАРОВ ВІДЗНАЧИВ 17 ТРАВНЯ, «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ» ПОБУВАЛА У КІЄВІ В ГОСТЯХ У ПИСЬМЕННИКА

* * *

— Зі святом Вас, шановний Анатолій Андрійович! Ваші 90 ювілейних літ, напевне, увібрали себе усі лиха і випробування, які випали на долю українського народу. Щоб врятувати дітей під час розкуркулення і репресій, Ваша мама записала Вас з братом на своє дівоче прізвище, бо батько — Андроник Гарасюта — був добрим господарем, а тому не вписувався в радианську колгоспну систему. Ви пережили страхіття Голодомору і найкривавішу Другу світову війну, воювали, партізанили, смерті дивилися у вічі, кілька разів були поранені. Таких ветеранів війни, які справді воювали, зараз дуже мало залишилося.

Скажіть, яке Ваше ставлення до Дня Перемоги, що відзначався у нас недавно? Як його нам, молодим, сприймати, бо, наприклад, у Львові, Тернополі місцева влада заборонила ходити з червоними пропорами, під якими помирали солдати; у той же час в Криму носяться з портретами Сталіна — нібито без нього не здолали б Гітлера. Але чим той Сталін кращий, коли саме за його правління були і Голодомор, і репресії, і мільйони жертв у таборах?

— Я ніколи не співав і не танцював у День Перемоги. Нікому з нас, дев'ятнадцятилітніх хлопців, які тільки закінчили школу, не дали вступити до університетів. Сталін готовувався до нападу на Німеччину. В 1940 році після школи я мріяв вступити до Харківського університету, але нас усіх постригли і — в армію. Рік муштували у неймовірно важких умовах. Ми вчилася тільки наступати, нападати, про оборону було навіть заборонено загадувати. Над нами, вчораши місяці десятилітниками, так знушилися! Командир взводу і його помічники, як правило, безграмотні, 3-4 класи закінчили. Вони нас ненавиділи, ім здавалося, що ми з них насміхамося. Що вони з нами виробляли, куди тій дідівчині! В найгірші морози ми не мали права цілий день опускати шапки на вуха. У бағажах вуха висили обмежені. Не мали права надіти щось тепле на ноги — тільки благенівкі онучі і чоботи. Весь час нишпорили по наших тумбочках і все тепле, що присили з дому, забирали. А наш командир — особлива звірюка, мене дуже знавав після однієї пригоди. Жили ми у величезній казармі з одною ліжкою, яку ледве топили, щоб ми не дуже ніжились. Спали на матрацах, набитих соломою (і то небагато дозволяли набивати), солом'яні подушки і ковди, такі благенівки. Був один вихідний день на тиждень, і ми до тієї грубки лізли, як мухи. І я якось підійшов до неї, руку засунув між стіною і грубкою, дивлюся — щілина, і там наче тепліше. А я від недідання,

«Видите (а з іншого боку водосховища завод, тільки труби виглядають, і велетенський мур) — там залегли неми, бегите туда, бросайте кирпичи через забор, перелейтайте, неми подумают, что это гранаты, упадут на землю, а вы нападайте на них, забирайте оружие и так вооружайтесь».

Мене врятувало те, що я до того вже встиг понюхати пороху, і в атаки ходив не раз, я знов, що таке кинджальний вогонь кулеметів, викишоше все, ніхто живим не залишається. Перед мною душ 30 було, коли вдарили кулемети. Я не чекав, коли куля мене знайде, а упав на лід, а ці трупи накривали мене, свистіли кулі, я обличчям до криги. Німці почали нас відстрілювати з мінометів «квакаючими» мінами, ця міна летить, удариється об кригу, підскакує метрів на три угору, тоді вибухає, і всі осколки розлітаються. Коли міна біля мене вибухнула, я провалився у пітому, отямився вже в госпіталі. Я лежав із тію цеглиною в руках, примерзла...

Хлопців теж привезли, важко поранених, хто без рук, хто без ноги. Вони казали, що з 500 душ якщо 10-15 вижило — то це добре. То що ж було, як не знищення —

навмисне! — українського чоловічого населення?

Коли Київ мали брати і Жукову доповіли: «Товарищ маршал, у нас же плавсредств нет, как мы будем переправляться?» — той відповів — «По ходам переправитесь!». Тому в мене немає ніякої причини радіти 9 травня, для мене це день жалоби, з мого класу один я уцілів, чого я буду танцювати і співати? Війна — це дуже страшна річ. Я не чув на війні ні разу, щоб кричали «За Родину, за Сталіна» — при мені не кричали, і я не кричав, тільки матеремат. Коли кулі свистять — жити ж хочеться. Не треба оспівувати що прокляти війну...

— Нешодівно у «Кримській світлиці» до 70-річчя початку оборони

Аджимушкайських катакомб була опублікована поема Станіслава Зінчука «Аджимушкай» — про долю покинутих напрівляюче тисячі радианських воїнів і мирних людей, жінок, дітей (18 тисяч! — командування не змогло організувати їхньої евакуації), які, щоб не здатися ворогу, пішли в катакомби. Цьому передувала невдала Керченсько-Феодосійська операція кінця 1941 — початку 1942 років. Це правда, що Ви брали участь у цій операції, воювали в Криму, і що Вас тоді було поранено? Чигачам «Кримської світлиці», особливо кримським, дуже цікавий цей факт. Ви не могли б розповісти про Вашу участь у боях за Крим? Як у тому страхітті, хаосі, коли командування і партійно-господарське начальство евакуювалися з «потопаючого» в крові Криму підводними човнами, Вам пощастило врятуватися?

— Недовго я в Криму повоював. Під Камиш-Буруном з десантом висадився, тоді ж Керч захопили наші війська, щоб німця вибити із Криму, але зазнали фіаско. Тому я не встиг довго повоювати. Нас скинули у воду, тільки дісталися берега, німець став гатити з дальнобійної артилерії, почали окопуватися — і більш нічого не пам'ятаю. Хлопці казали, що більше мене вибухнув снаряд, непримітного мене, слава Богу, не кинули, встигли підібрати. Ще одна контузія, ще одна порція осколків. Я в могилі будував житі, а не гнити, залишав мені повно! І досі вилазить, починає спочатку чухатися, а потім — на тобі, вилазить осколок.

— Якщо перекинути місток у сьогодення — від того командування військами в Криму, що чомусь не пішло разом зі своїми бійцями у катакомби (відомо, що фашисти захопили тоді у полон від 70 до 100 тисяч солдатів). З ким із теперішніх політиків-командирів (восени ж — вибори до Верховної Ради!) Ви, образно кажучи, пішли б у розвідку?

— Та ні з ким! Політика — це дуже брудна справа. Я відхрещувався, мене теж висували на раз у Верховну Раду. Я вважаю, що письменник, якщо в нього є совість, якщо коли німці захопили мое село, має бути в опозиції до будь-якого уряду,

навіть найкращого. Він має стояти на боці народу і в жодному разі туди не лізти, на оці подачки, ордени. У всьому світі не роблять шоу з цим врученням орденів, а у нас ще з радянських часів це почало повторно запроваджуватися, й досі відвінити не можемо.

— Українцям нещодавно знову підкинули тему для сварки — нашумілій скандалний російський фільм «Матч» про нібито історичну подію — матч кіївських футбольістів з гітлерівською командою, де українськими персонажі — націоналісти, негідники, зрадники, поліцай. Як українському суспільству ставитися до таких ін'єкцій у нашу українську свідомість? І що протиставити? Бо от поговорили, скажімо, про екранізацію «Чорного ворона» Василя Шкляра — і не чути більше. А що Ви хотіли б, якби була така можливість, щоб екранізували з Ваших творів?

— I протестувати, i свое робити, i історію свою знати i шанувати! Я написав свого часу таку річ, яка дуже діється до кіно, але ніхто не цікавився, українською мовою дуже мало читають, а режисери особливо. Це «Порцелянові чоловічки». Як комуністи, програвши все на світі, пішли в підпілля i вирішили

динал Святослав Шевчук в одному з інтерв'ю на запитання, що ми можемо противставити нахабному просуванню так званого «руського мира», відповів лаконічно i мудро — розбудовувати свій, український світ! Ale як, коли українські книга, пісня, фільм, а тепер навіть мова не можуть пробитися до українця? Може, в нас самих, в українцях щось треба змінити, щоб це сталося? Анатолію Андрійовичу, Ви — українець вже 90 літ! Може, українці раніше іншими були? Невже є справді голодоморами i війнами, репресіями, страхом оцім втравили з нас український ген? Ale ж Ви самі, наприклад, називаєте Волинь другою Батьківщиною, з теплотою згадуєте про цей край (мені це особливо пріємно, бо мої дідуси i бабуся там живуть), кажете, що у Вас там «проснулася національна свідомість».

— Волинь — це справжня Україна! Якщо я i був сталіністом раніше, то звідти вже повернувся націоналістом, незважаючи на те, що працював у партійній газеті. У Луцьку я з'явився, коли в Ковелі ще німці стояли. Ale НКВД вже працювало на повну силу. Воно якраз навпроти

БУТИ В ОПОЗИЦІЇ...

відновити заново Радянський Союз. Викликали душ Брежнєва, а описується вже наш час. Я не закоханий у свої твори, вони мені подобаються, поки я пишу. А потім я ото дитя вредне — вже власним життям живе. Ale ніколи не переробляю, не доробляю. Змушений був лише доброблати, доставляти те, що вигадався нещадно цензуорою. Роман «І будуть люди» видали, нарешті, повністю, а там же i про голодовку, колективізацію — все тоді вичистили, викинули третину книжки. Також роман «Біль і гнів», за який я отримав Шевченківську премію, — це твори, які, вважаю, можна i треба було б екранізувати — у них наша доля.

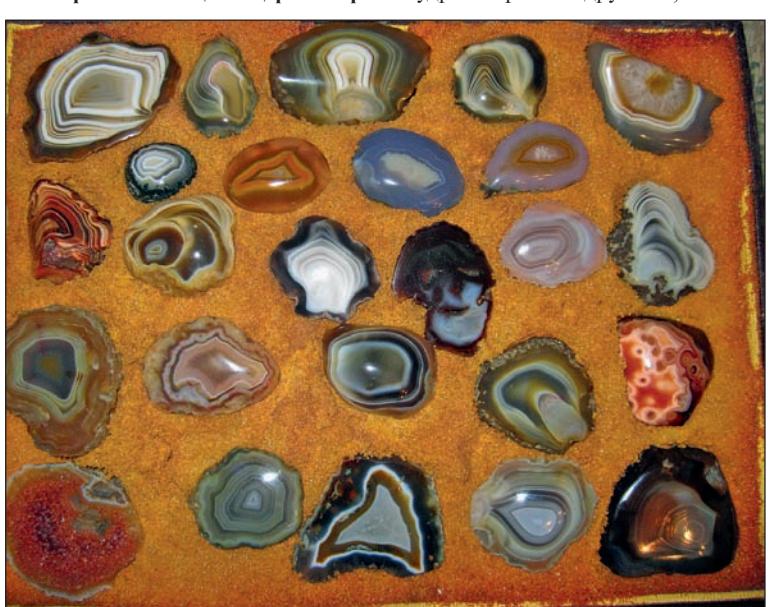
Люді гнали на вокзал, там набили у теплушкі i всіх — у Сибір, де половина перемерла, в Сибіру їх викидали прямо в сніг — «обустривайтесь». Дружина розповідала, що на базі луцької гімназії почали створювати ВНЗ, на фізико-математичному факультеті набрали групу з 17 студентів. Приходить одного разу на заняття — нікого немає, порожня аудиторія, підходить до директора, а той каже: «Не журіться, ваші студенти поїхали до Сибіру, вони тепер там будуть вчитися»...

Ми не маємо права про це забувати. Як забудемо — тоді вже точно перестанемо бути українцями.

— Мої дідуси i бабуся прожили разом вже більш як піввіку. А скільки Ви разом з Вашою половинкою — Євдокією Несторівною? I взагалі — чи важко знайти у житті таку половинку, як ви удоха «знайшлися»?

— Дві подружки приходили до Луцька в підінститут аспірантками у 1944 році, як тільки місто було визволене. На той час я був заввідділом газети, старша подружка захочалася у мене, і щоб мене заманити, вона організувала свою іменинну. А так я дівчину сідає серцем близче, то вона i сіла біля мене праворуч. Ale ж не знала, що я на праве вухо глухий як пень — після контузії. A моя дружина майбутня сіла з лівого боку, i щебече, от ми з Євдокією й договорились до того, що я її провів додому.

Ми одружилися у 1948 році. Разом — вже 64 роки. У мене дуже мудра i терпляча дружина, коли за

З «камінної» колекції Анатолія Дімарова

На цьому камені А. Дімаров побачив образ Божої Матері

роман «І будуть люди» мене звинуватили в антирадянщині і на тридцятий час викреслили з літератури, ми жили тільки на її біднечку зарплату, вона ще не встигла кандидатської захистити — але я не чув жодного її докору. Я це дуже цінував і ціню.

— Чула про Ваше незвичайне захоплення — колекціонування рідкісних каменів, про те, що на якомусь із них видно образ Божої Матері. Чим Ваша колекція знаменита і чим, зокрема, її поповнив наш Крим?

— Напевне, то від моєго вимушенногоЗнайомства з геологією, коли мене намагалися відлучити від літератури. Треба було на щось жити. Я зійшовся з геологами, з ранньої весни до пізньої осені ходив з ними по горах, щось заробляв там, 7 років на Памірі провів. Написав повісті «Вершина» і «Поема про камінь». У довідниках Міністерства геології у Москві я значусь як видатний російський геолог!

Гори мене духовно перебудували, так що вдячний «рідній партії», що направила мене туди. Я став фахівцем з кольорового каміння. А почав цього збирати саме в Криму.

Кремінь з образом Божої Матері валився у мене років п'ять, поки щось мені не підказало — спробуй розрізати. Так що зри не лише в корінь, але й у каміні!

— Що Ви побажали б з висоти Ваших мудрих українських літ нашим читачам? Я зберегти українську душу, українську Вітчизну?

— Треба розмовляти українською рідною мовою, якою розмовляли твої діди і прадіди. Вона бринить в тебе, хоч зараз багато хто зрикається. Вона того варта, у світі вона наймелодійніша — разом з італійською. Треба шанувати свою мову, бо наша мова — це кладезь українськості. Слова увібрали у себе все — і побут, і мислення, все життя, тому мову треба берегти і забагачувати, відшукувати нові слова. На Черкащині, де ми років 20 прожили, є куточки, де збереглася істинна мова. Григорій Тютюнник, мій побратим, у «Вірі» так колоритно описує, як сваряється жінка. Я питала: де ж ти таке взяв? Він розповів: поїхав у Чорнобаї (це Черкащина, поруч з Полтавчиною) в гості до жінчного брата. Ніяк та сцена у нього не виходила, от своїя і підбів. Пішли вони до річечки, де жінки перуть полотно, яке тоді на траві сохне, відбілюється. Свояж у чоботях пройшов по болоту, тоді по полотну, а тепер, каже, давай залізмо в очерет, і як жінки надійдуть — ти тільки записуй!

Ну, може, не у такий спосіб, як я розповів, але — вивчайте, досліджуйте, плекайте і захищайте нашу мову!

— Від імені «Світлиці» і «світлицан» ще раз вітаю Вас, шановний Анатолію Андрійовичу, з ювілеєм! Замовляємо інтерв'ю для «Кримської світлиці» на Ваше 100-ліття!

З ювіляром спілкувалася Юлія КАЧУЛА, студентка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

* * *

P. S. «За значний особистий внесок у розвиток національної літератури, вагомі творчі здобутки, багаторічну плідну діяльність» напередодні ювілею письменника А. Дімарова було представлено до нагородження орденом князя Ярослава Мудрого IV ступеня. В оприлюдненні з цього приводу заяви Anatolij Damarov написав: «Не можу прийняти орден Ярослава Мудрого з двох причин. Письменник повинен перебувати в опозиції до будь-якої влади, якою б вона не була. І сприймати урядову нагороду як спробу його підкупити. Тим більше, не можу прийняти що нагороду з рук людей, які штовхають мою Україну у прірву»...

ПЕРЕПИШІТЬ МЕНЕ В УКРАЇНЦЯ

— А вгадайте, скільки мені років? Вгадував би я твої роки! Коли б моя сила та воля, я б тебе зараз в очі річку — стorch головою!

Сиджу в чому мати народила, зігріваю проти травневого сонця дрижаки. Поруч, на високому березі, сохне мій одяг. Тут же і гумові чоботи. Як я їх не загубив у воді, й досі не знаю. Пірнув — тільки солом'яний бриль загойдавсь на поверхні.

Сохне бриль. А окуляри не сохнуть.

З сумом дивлюся на воду. Там, десь на дні, лишилися мої окуляри. Нові-новісінки, з цейсівськими сонцезахисними скельями: чим ясніше надворі, тим вони стають темнішими. Я за ними полював майже два роки, за самі лише скелья одвалив спекулянтів (пробачте — бізнесменів) купу грошей. Вперше, можна сказати, надів — і от маєш!

Пірнути? Спробувати знайти? Бр-р-р...

При одній лише згадці про це мене починають знову бити дрижаки. Досить того, що вже раз пірнув.

А все оцей чорт! Стоїть, виблиске весело лисиною.

— Так скільки мені років?

Скільки років? Я вже зогрівся, і злізть моя потроху згасає. Дивлюсь більш уважно на свого випадкового супутника. Коли б не лисина, взята в береги кучерявого чубчика, яому можна було б дати п'яте, а то й сорок п'яте. Тож, накинувши п'ять років, не так відповідаю, як запитую:

— П'ятдесят п'ять?

— Хо, п'ятдесят п'ять! А сімдесят один не хочете?

— Сімдесят один? Як же ви так збереглися?

— Бо їм траву.

Що він єсть траву, це я вже бачив. Жує, як корова. Коли йшли до човна, весь час нахилявся. То кульбабу зірве, то подорожник, то глуху крапиву. І до рота, до рота. Надівали люцерну — зірвав цілий жмут:

— Найкорисніша для людини рослина!

— Як ви її єсте?

— А отак! Ось скушуйте самі.

Зірвав, розжував обережно. До самісінського човна плювався: полин поліном.

— Полин, до речі, теж дуже корисний... Я коли пішов на обстеження, то лікарі роти порозявляли оді подиву: шлунок — як у дитини. «Чем ви пітаетесь?» — «В основному правою». Сміються, не вірять...

— Як ви єю капоштіє єсте?

— А треба звінкнути.

Він і зараз, поки я сохну, нишпорить очима в траві. Нарвав дикої м'яти: жує й очі мружить від вдоволення.

Послав же мені Господь супутника!

Не Господь, а Василь. Що на впроти й живе. Зранку гукнув чerez паркан:

— Андрійовичу, ви збирались на річку! Прихопіть Петровича. Чоловік, скільки живе, на човні не плавав.

— Поруч з Василем блищає таєр уже знайома мені лисина.

Мені страх не хотілося брати когось із собою на той човен, та відмовити не міг: човен же Василів.

— Ви й справді на човні ніколи не плавали?

— Плавав, тільки на шлюпці. А на човні не пробував.

— Тоді сідайте обережно попереду і, головне, — не хапайтесь за борти, коли човен хитається. Бо перекинеться... Сіли?

— Еге. — Лисина блищає, як дзеркальце.

— То попливли.

Попливли! Я не встиг і десяток разів махнути веслом, як він простигнув руку до рогозини, що витикалася з води. Човен гойднувся, Петрович одразу ж учепився в борт, човен став цапки, і я шубовснув у воду. Дістав дна чи не дістав — не пам'ятаю, але пірнув так, що тільки бриль загойдався на хвілях.

Добре ж, що хоч сонце пригріває по-літньому!..

— І давно ви отак пасетеся? — питала Петровича.

— З дитинства. З тридцять третього року. Ви ж моїх літ, то мусите

пам'ятати той голод.

Пам'ятаю. Тягав опухлі ноги, наче колоди.

— А мене трава тільки й спасала. Якої трави я тільки не перепробував! І варив, і сиру жував. Мати померла, сестра старша померла, а я вцілів...

— А батько?

— Батька убив ще в тридцятому році дядько Тодось. Його найближчий товариш. Разом були на війні, в одному окопі гибли, з одного казанка фронтову юшку сбрзали. Тато мій, коли повернувся з війни, осів у селі, а дядько Тодось записався в комуністі та й подавсь до району: на людей наганом помахувати. З'явився і в нашім селі, вчевівся у тата: «Пишись до артілі!»

Бо на моого тата весь наш куток оглядався: «Як Петренко запишеться, то підемо й ми». А в тата й воли, і коняка, і плуг, і сівалка: йому та артіл, як болячка на бощі. Умовляв, умовляв дядько Тодось, навіть тіром погрожував, а одного вечора покликав на розмову, вивів за село та в потилицю татові й вистрілив...

Поховали ми тата...

Ну, а тоді голодовка. Першою

Література

Мимо йшов Хвіномен. «Та й смачно ж бісова молодиця лежить!» Став, придивився: лежить, не воївашся. Мов і не дихає. «Вмерла, чи що?» Підійти б, роздивитися, так не з руки. Хотісь побачити — таке наплетьуть, що й за місяць не одплюєшся.

Стойте Хвіномен — не зна, що робити.

Аж біжж Наталка. Вона завжди не ходить, а бігає.

— Наталко, ходь-но сюди! — позвав її Хвіномен. — Поглянь, яко Надія лежить.

— Ой Боже, померла! — сплеснула руками Наталка.

— Та ти підйди подивись, а тоді уже божкатимеш!

— Померла, померла, я здалеку бачу! Скочу до Вальки, бо я мертвих боїся.

Побігла, Вальку гукнула:

— Валько! Валько! Там Надія

померла! Як упала голічрева, так і лежить — не воївашся.

Біжж уже вдвох. На бігу перегукується:

— Од чого ж вона, бідолашна?

— Од серця, од чого ж іще!

— Наталку не раз за серце хапало.

— Отак рано вмерти! Це ж треба труну лаштувати.

— Як притягаєм до хати, то я до Якима і скочу. Ніхто на хуторі не міг змайструвати таку ловку труну, як Яким. Покійник як ляже, то за руки тягні — не захоче вилазити. Яким же, добряче хильнувши, завжди говорив:

— Як на мене, то кращої людини, аніж покійник, і на світі нема!

Коли ж хто цікавився, чому саме покійник, він наставляв великого пальця (а ніготь на тому пальцеві як копіти у коня) та й водив перед носом того, хто запитував:

— А ти коли чув, щоб покійника словом лихим поминали?..

Так що труну для Надії замовляти тільки Якимові... Підбігли, засапані, ледь дух переводять:

— Лежить?

— Та лежить. Не воїхнулась ні разу.

— Го-оспо-ди, отак рано вмерти!

— Та ви підійдіть! — Хвіномен нетерпляче. Пішли. Валька попереду, Наталка позаду. Як підступили за кілька кроків, Валька тихенько й позвала:

— Надію, Надію, ти жива чи вже вмерла?

— Га? — підхопилася Надія.

Жінки як стояли, так і посідали в ріллю.

* * *

Валька гикала до вечора, Наталка ж всю ніч пила валер'янку.

СВЯТО СЛОВА І ДУХОВНОСТІ

У переповненій залі Кримської республіканської публічної наукової бібліотеки ім. І. Франка відбувся ювілейно-творчий вечір поета-лірика і гумориста-сатирика, літературознавця, критика, есеїста, педагога вищої школи, громадського діяча Михайла Вишняка.

Охочих послухати ювіляра було так багато, що яблуку ніде було впасти. Зібралися колеги винуватця дійства по Таврійському та Кримському інженерно-педагогічному університетах, вчителі, студенти, керівники і представники громадських організацій та установ, засобів масової інформації, друзі, письменники, просто читачі.

Від вечір заслужений артист АРК, поет Аркадій Вакуленко. Спершу присутні проглянули короткий фільм про життєво-творчий шлях ювіляра. А потім були зачитані декілька привітань на його адресу, зокрема від керівництва Національної спілки письменників України, від колективу і шеф-редактора літературно-художнього журналу «Дніпро» Євгена Юхніці, від відділу Шевченкознавства Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, від ряду письменників із різних регіонів країни та науковців. Далі слово взяли присутні в залі.

Особисті вітання від ректора Кримського інженерно-педагогічного університету, Героя України, професора Февзи Якубова та колективу історико-філологічного факультету передала ювіляр його декан Едіє Джапарова, а від кафедри української філології ширі слова пошани

колезі промовила її завідувач Ніна Гроздян. Михайла Вишняка тепло привітав генеральний директор Асоціації «Російський культурний центр», заслужений діяч мистецтв АРК Михайло Голубев і почесна кримчанка, поетеса, перекладач, керівник Сімферопольського літературного клубу Ольга Голубева, яка, окрім того, зачитала вірші ювіляра в перекладі російською мовою. Емоційно-схильзованими і по-дружньому ширими були вітання від генерального директора Всеукраїнського інформаційно-культурного центру Владислава Єрмакова, академіка, голови Кримського відділення Наукового товариства ім. Тараса Шевченка Петра Вольвача, члена президії Всеукраїнської громадської організації «Промсвіта» та голови її сімферопольського осередку Павла Власенка, тележурналіста, ведучого програми кримського телебачення «Рідна хата» Олександра Польченка, друзів-письменників Віктора Стуса, В'ячеслава Кілеси, Федора Степанова (Сімферополь), Ольги Бондаренко та Сергія Овчаренка (Євпаторія), Валентина Негоди (Севастополь), колишньої студентки ювіляра, нині театрознавця Ольги Біляченко та інших.

За час багаторічної науково-педагогічної діяльності Михайло Вишняк виховав не одне покоління вчителів, викладачів вищої школи. Нині більшість співробітників кафедр факультету української філології та українознавства ТНУ, починаючи з його керівництва, у тому

числі і кафедри української літератури, реорганізованої ним за час завідування нею в кафедру теорії та історії української літератури, — це його колишні студенти, як, до речі, і вище згаданої кафедри української філології КІПУ. Тому такими відчінними і теплими були слова від друзів і колег Михайла Вишняка з Таврійського національного університету, з якими він пропроповавав не один десяток років і більшість з яких його колишні вихованці, — Марії Ішук, Віри Ачилової, Лідії Щербанюк, Марії Розумейко, Валентини Деркач, Лесі Митрохіної, Любові Савченко.

Справжньою окрасою вечора стали виступи і музичні вітання від подружжя Безкоровайних, Богдана і Наталі, заслуженої артистки України, а також студенток із КІПУ Ганни Залеської й «золотого голосу університету» Селі Велієвої, які виконали українські народні та сучасні пісні. Всю зустріч супроводили ліричні вірші ювіляра, які читав і ведучий, і сам іменінник, і виступаючі. Присутні почули і відомі твори Михайла Вишняка, і його посвяти з нової збірки, присвячені декому з промовців.

Було багато квітів, пам'ятних дарунків, ширих слів пошани митцев. Захід, що тривав понад дві години, нікого не залишив байдужим. Після закінчення цього справді свята Слова, я спостерігав за тими, хто виходив із залі, особливо за молодню. Їхні обличчя сяяли захопленням, яке дає зустріч з прекрасним, з магією поезії.

Геннадій МИХАЙЛІЧЕНКО

ПОЕТИЧНІ ВІТАННЯ

від ФЕДОРА СТЕПАНОВА

В літоб'єднанні вузі –
Ми стрічалися не раз.
Ми давно вже ширі друзі,
Й дружбі вогнік не погас.
Хай летять птахами роки,
Та перо твоє міцне.
І творіння в світ широкий
Воно впише не одне.
Побрратиме наш, Михайле,
Із роси тобі й води!
Щастя ми тобі бажаєм
І сьогодні, і завжди!

від ВАЛЕНТИНИ ТА ПАВЛА
ВЛАСЕНКІВ

В Запоріжжі сонце сходить,
А в Криму палає!
Славу нашого народу
Чатир-Даг зирає!
Як же пишна клубма грає
Наших самоцвітів.
Серед них яскраво сяють
Ювіляра квіти.
Щастя є примхлива штука –
Тут нема шаблону!
Приклад ваш для нас наука
Жити по закону.
Чарівний закон як нічка,
Що за днем минає..
Сіять добре, сіять вічне –
Кращого немає.

Скільки б ми не мудрували –
Правду ніде діти:
На очах наш пан Михайло
Почав молодіти.
Тому й світиться любов'ю
Добрі очі Ваші.
Ми Вам зично здоров'я.
Шлем вітання наши.

від ВАЛЕНТИНА НЕГОДІ
Коли над Кримом

пелюсткова повінь,
І в шлюбних шатах вишині у садах,
Сія Вишняк, як місяць повен,
У поетично-візрілих літах.
Чи на Олімп, чи на Парнаса
Завжди він йде не навмання.
Вишняк давно запріг Петаса
І творчо-плідно погана.

Талант Михайла поетичний
Уже стає цілком класичний,
А з музою в душі завжди яса
У пелюсткову повінь воскреса.

від ОЛЬГИ БОНДАРЕНКО
Ось ювілей постукає Вам у двері,
Пихато стверджуючи:

«Я – головний!»

Та Станіславський говорив:
«Не вірю!»
І класик, безперечно, був правий.
Погляньте-но самі на ювіляра –
Немов юнацька стать,
хоч в скронях сивина.
Він праці віддається чесно, яро,

Вона його всецільно поглина.
А ще поезія! І жінка – Муза!
Хіба усе тут можна пригадати?
Та перемоги всі – її заслуга.
І що там ювілей?! Ще будуть дати!

Шановний Михайле Яковичу!

Від імені редакції літературно-художнього журналу «Дніпро» прийміть наші найщиріші привітання з Днем народження! Бажаємо Вам міцного здоров'я, щастя, добробуту та творчої наслаги задля реалізації всіх своїх ідей! Щастя Вам, радості, добра і благополуччя! З повагою, шеф-редактор Євген Юхніця

Михайлів Яковичу Вишняку – 75. Якось не віриться. Я знаю його ще з кінця 80-х, коли прийшов на кафедру української літератури Сімферопольського державного університету ім. М. Фрунзе на посаду асистента. Михайло Якович працював на кафедрі декілька років. Як і я, він перейшов зі школи. Кандидатську дисертацію він захистив за творчістю Володимира Сосюри в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР під керівництвом Степана Крижанівського, перед цим там же закінчивши аспірантуру.

Я тоді дивився на нього, як на людину, яка досягнула неймовірного успіху в своєму житті й у професіональному зростанні. Як же був здивований, коли Михайло Якович після захисту дисертації на мое привітання якось самоіронічно мені відповів, можливо навіть не мені, а висловив міркування вголос: «Якби диплом кандидата наук додавав ще й мудrosti...»

Про його творчі зацікавлення мені вперше сказала Маша Розумейко, яка тоді працювала лаборантом на кафедрі української літератури. «Як? Ти не знаєш? Михайло Якович пише вірші, гумор». Здається, в якомусь зі збірників «Веселий ярмарок» я вперше прочитав віршовану гумористику Михайла Вишняка. Словом, Михайло Якович – один із тих літераторів, які в Криму чесно працюють на ниві української культури. За що йому дякую і низько кланяюся.

Із ширим побажанням Євген БАРАН, критик, літературознавець, голова Івано-Франківської обласної організації Національної спілки письменників України

Михайло ВИШНЯК

3 НОВИХ ПОСВЯТ

Наталі БЕЗКОРОВАЙНІЙ, заслужений артистка України
Майстрині спів нам душу крає,
До сліз проймає всіх, ачей.
Коли Наталія їх співає,
Змовкає навіть словові.

Анатолію НОВІКОВУ, директору, художньому керівнику Кримського російського академічного театру
На шлях ступивши артистичний,
З своїм театром він зростав.
Зробив його академічним
Й сам академіком в нім став.

Олександру ПОЛЬЧЕНКУ, ведучому телепрограми «Млин» на кримському телебаченні
Хоч на актора він учився
І Мельомні слугував,
Та журналістом втім зробився,
Біля «Мліні» ведучим став.
Під жорном змелює всю нечистиль.
Що Україні заважа,
А нечестивцям всім, до речі,
Дає міцного одкоша!

Віктору КАЧУЛІ, головному редактору газети «Кримська світлиця»
Як український оберіг –
«Світлицю кримську» він зберіг.
Зберіг її во время люте,
Не дав з гостинця її звернути!

Валентину НЕГОДІ, вченому-садівнику, поету-лірику і гумористу
Із слів плекає диво сад,
І все в саду тім в чин і в лад –
І віршів кетяти барвисті,
І грана гумору іскристі.

СЛОВО ДО ДЕПУТАТІВ (мікропоемка)

У парламенті у нас
Що не день – дебати.
Ніби в школу в перший клас
Прийшли депутати.
Хоч сидять тут дехто з їх
Два десятки років,
Та не бачимо від них
Позитивних кроків.
Все, що діють, – не туди,
Їх одне займає –
Хто кого пошле куди
Й перематюкає.
А зійдуться слуги ці
З якоїсь причини –
Руки в хід ідуть, стільци
Й депутатські спини...
Вже не місяць і не два
Вчаться говорити,
Грають дяді у слова,
Як маленькі діти.
А ще тьот є, жінки,
Що в наредах ходять,
Й в телешоу як ляльки
Позитивних кроків.
Все, що діють, – не туди.
Їх одне займає –
Хто кого пошле куди
Й перематюкає.
Депутати-найманці
Трудяться до поту –
Набивають гаманці
За таку роботу.
Нам од інших од словес
Користі не густо.
Хоч батькуйтесь до небес,
В нас в кишеньях пусто.
Наш парламент не канон,
А звичайна фікція.

ПІДСЛУХАНЕ, АБО НАРОД СКАЖЕ, ЯК ЗАВ'ЯЖЕ НА КОГО СХОЖИЙ?
До пологового дому
Прилетів Панас.
З вікна жінка визирає
Й каже: «Син у нас!»
«А на кого хоч він схожий,
Любая жона?»
«Ти все дно його не знаєш», –
Мовила вона.

ЧОЛОВІЧА СОЛІДАРНІСТЬ
Явився під ранок чоловік
(Увесь пропах духами),
А дома жінка зразу в крик:
– В якої був ти дами?
– Дивився в друга я футбол,
А він не даст збрехати.
Коли ж забили нашим гол,
Лягли від злості спати.
Жона мершій за телефон,
Питає у Семена:
– Скажи, чи мій у тебе був?
– А він і зараз в мене!

ТВІЙ

Мав отець чотири сини –
Доля отака.
Дарувала половина
Й п'ятого синка.
На дитя, що народилось,
Глянув і замовк.
Потім каже: «Знаєш, мила,
Це не мій синок!»
Жінка мало не заплаче,
Мовить йому: «Стій!
Подивися, небораче,
Цей якраз і твій».

СЛОВО ПОДЯКИ

Висловлюю щиру подяку організаціям, установам, колегам – науковцям і письменникам, друзям і знайомим, що привітали мене в ювілейні дні, всім їм мій низький укін за теплі слова, які сприймаю як аванс. Я всіх вас люблю і шаную.

Михайло ВИШНЯК

У СІМФЕРОПОЛІ ВІДРОДЖУЄТЬСЯ «ПРОСВІТА»

Знову запрацювало Сімферопольське міське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Прийнятні, установчі збори з приводу його переезду відбулися в кінці травня. В них взяли участь понад сорок активістів із числа науковців, викладачів, вищих та загальноосвітніх навчальних закладів, журналістів, працівників культури, представників українських громадських організацій.

— Радує те, що на заклик ініціативної групи відгукнулися всі, хто дбає про розбудову України, збереження української мови, для кого участь в роботі «Просвіти» — своєрідний мандат на патріотизм, — сказала у своєму вітальному слові завідувачка кафедри української філології Кримського інженерно-педагогічного університету, кандидат філологічних наук Ніна Грязин. — І таких людей багато в кожному кримському місті та сели.

З доповідю виступив керівник ініціативної групи Павло Власенко. Він зауважив, що Сімферопольська просвітницька організація не нова, вона була започаткована ще в 1989 році на базі міської філії Всеукраїнського товариства української мови імені Тараса Шевченка. На жаль, в силу низки обставин у 90-х роках тимчасово припинила свою діяльність. Та залишилось головне — вона так і зосталась осередком інтелектуальності та патріотизму. На думку доповідача, сьогодні, як ніколи, необхідні спільні зусилля щодо забезпечення прав кримських українців

на використання рідної мови у всіх сферах вжитку. Поки що віддає мало про це дбає. Нараї до українського парламенту раз по разносяться законопроекти, спрямовані на припинення ролі української мови як державної. І це не може не тривожити.

Слушні думки виголосили виступаючі. Голова Кримської філії наукового товариства імені Тараса Шевченка Петро Вольвач зауважив, що одне з важливих завдань міського товариства «Просвіта» — вимагати від влади відкриття україномовних шкіл та дитячих садків. Бо ж на сьогодні в Криму лише 7 таких шкіл та одна гімназія в Сімферополі і жодного дитсадка. І це за умови, що на півострові мешкає понад 25 відсотків етнічних українців. Мають зберігатися пропорції у створенні національних навчальних і дошкільних закладів. На

необхідності збільшення кількості україномовних груп у дитячих садках зупинився кореспондент Радіо «Свобода» Володимир Притула. Він також запропонував звернутися до керівників відповідних республіканських установ з вимогою якомога ширшого застосування української мови в дошкільних та навчальних закладах. На це мають виділятися кошти із державного та республіканського бюджетів.

У кожному виступі звучала трилогія щодо стану, в якому перебуває українська мова в Криму.

Хвилює те, що і Верховна Рада, і

уряд автономії навіть не намагається користуватися державною

як державної, перш за все в Кри-

му, та викличе протистояння в суспільстві.

Збори проголосували за відновлення Сімферопольського міського товариства «Просвіта», обрали правління, яке очолив Павло Власенко, заступником стала директор Української школи-гімназії Наталія Руденко. Затверджені ревізія комісія на чолі з кандидатом філологічних наук Віктором Мержвинським. Найближчим часом буде затверджене поточний та перспективний плани діяльності товариства. Учасники зібрання закликали усіх патріотів України взяти активну участь у діяльності товариства.

Віктор СТУС

РЕЗОНАНС

Ой, що ж то за шум у севастопольській пресі учинився? То Бузина у Севастополі з'явився. Та не де-небудь, а в самому Домі Москви. І звівся там праведну історію писати про те, як могутній Чорноморський флот різали по-живому.

Взагалі-то, не здавалося чимось дивовижним, що із завершенням ремонту підводного човна Військово-Морських Сил України «Запоріжжя» та виведенням його в море нашими «занадто дружніми» побратимами по морю, розпочнеться чергова дискредитація як самого човна, так і українських підводників. Ті, хто у період розподілу колишнього ЧФ добре поглинувся над заслуженою перед флотом субмариною, спершу торочили в пресі, що українці не справляються з її ремонтом, затім почали просторікувати, що у ВМС України немає відповідних фахівців і тому подібне. Та коли без «дружньої допомоги» підводний човен «Запоріжжя» таки вийшов у море і успішно повернувся після перших морських випробувань, видно запас «творчих сил» місцевих письменників вичерпався, тому заступники директора Дому Москви у Севастополі, відставні контр-адмірали ЧФ, перший з суто російським прізвищем Ковшар, а другий таки росіянин Соловйов, запросили на допомогу до Севастополя не кого-небудь, а найбільшого фахівця з дискредитації історії України Олеся Бузину, якому «не тисне» німб манкута України — сам визнає, відверто.

Закинувши важкі труди над продовженням «Воскресення Малоросії», товариш Бузина примчав до однодумців Севастополя. З вікон Дому Москви акваторії Севастопольської бухти видно не багато, тож після теплої зустрічі вийшли на Графську пристань. Звідти київському «історику» відкрився вид на «несколько суденек, окрашенных в «американский» оттенок серого цвета с латинскими буквами «U» на борту. Они приткнулись к берегу, который носит символическое название Куриный причал. Иногда — на один больше. Но все они влезают в объективы обычного непрофессионального фотоаппарата, имеющегося у любого туриста. Эта утиная стая официально именуется «эскадрой разнородных кораблей» ВМСУ». З Графской пристані в об'єктив київського гостя вмістився весь флот України, і ще місце зосталося. Для російського крейсера, Ковшаря і Соловйова.

Бузина ніколи в морі не ходив, і що воно таке служба флотська не знає. Тому інструкторами історика Малоросії виступили колишній командир давно зданої на металобрухт 30-ї дивізії кораблів ЧФ Ковшар і головний розвідник ЧФ Соловйов, які при гарній нагоді почали перед ним заливатися соловейками. А Бузина слухає, того йому є треба, за тим прихав, нотує й записує історію про «Флот, разрезаний по-живому: как делили черноморское наследие СССР». Се-

вастопольські проросійські ЗМІ, київське «Сьогодні» тут же їх підхопили і повідали світу як ті, хто до 1997 року розграбував флот, — стали патріотами Севастополя. Гомеричний сміх у «історика» і у тих, хто повірить його слову, мабуть, мали б викикати яскраві опуси про те, що частина кораблів ВМС України прищвартована до пристані, яку називають Куриною, що у «новітніх запорожців» не залишилося моряків-підводників, «способних не тільки вивести лодку в море, но и затолкнуть ее в пучину», що закуплені акумуляторні батареї у Греції квадратні і не лізуть у круглий люк підводного човна, та як вони довго «валилися» на березі. Далі відставні адмірали як велиki

фахівці від флоту повідали Бузині, що російські «батарейки» (либо, круглими є?) можна легко встановити у круглий люк підводного човна та що українські адмірали, коли їхні квадратні голови округлились, таки поміняли грецькі квадратні батареї на прекрасно-чудові підходящі російські. І ще багато чого було наговорено, і все це старанно Бузиню описано.

Не будемо більше цитувати Бузину, бо підводний човен у море вже виходив з грецькими акумуляторними батареями на борту і незабаром вийде знову, в українськім флоті бойових «вимпелів» не менше, ніж на флоті російськім, гордиться останньому сьогодні, крім колись затоплених кораблів, особливо нема чим. Можна злословити, звичайно, що грошове утримання українських моряків майже втричі менше від російських. Але, до слова, у ВМС Франції воно єще більше, та љ що нам з того?

Скажемо тільки, що Бузина, хотів того чи ні, не знаю, а відкрив головне завдання російської розвідки у Севастополі: перевертати все дібки, сіяти розбрать і конфронтацию, недовіру і неправду, принижувати все українське, особливо перед черговими виборами в Україні. Бо ж колишніх розвідників, як кажуть у Росії, не буває. Недарма ж Соловйов після звільнення в запас не подався на улюблenu історичну «Родину», а осів поряд з «утиной стаєй».

Що ж до Ковшаря, то він свого часу «стріляв» на посаду начальника штабу ВМС України, тобто тієї самої «утиной стаєї», над якою зараз разом з Бузиною настіхається. Доводилося мені колись особисто возити на зустріч з цим колаборантом народного депутата України Богдана Гориня. І клявся тоді Ковшар йому в моїй присутності, що він — українець, що приведе до української присяги всю свою дивізію, і рапорт відповідний

напише та служитиме вірно своєму народу. Горинь потім всю дорогу виказував мені, що, бац, стосовно цього адмірала був несправедливим.

Та розгляді в штабі ВМС України природний хист цього «українського патріота», і не відбулося призначення, і не вийшло з нього флотоводія. Не став він, про що так мріяв, командувачем флоту, не високо оцінили конт-адмірала, що раптом виявився «верним единожды принятой присяге», і на флоті російському — звільнili в запас. Ось лише потребив він таким, як сам, севастопольським колаборантським організаціям та Бузині для чергового псевдоісторичного опусу. Тому й мстить подібним чином сьогодні Військово-Морським Силам України і заодно своєму народу.

Що стосується ВМС України, то вони свою справу роблять, незважаючи на бузиняче «квакання». Кораблі стоять поряд з російськими і фарбовані, як кажуть, фарбою з однієї бочки. І стоять вони в бухті, де, за спогадами сучасників часів будівництва Чорноморського флоту, був дислокований козацький курін, звідки й назва. Акумуляторні батареї закупили у Греції, бо «брати» таку ціну виставили, що значно дешевше було отримати їх з Грецією. Що ж зробили. І встановлені вони були на «Запоріжжя», як тільки дозволив хід ремонту підводного човна, та працюють належним чином.

Своїм опусом, ой, вибачте, севастопольськими історіями Бузина з допомогою «екскурсоводів» з Дому Москви намагається ображити не лише українських моряків-підводників, але й судноремонтників севастопольських заводів, які проводили і зараз завершують ремонтні роботи на човні. Виставляє їх останніми нездарами. Але саме вони, громадяни України, разом з екіпажем човна відновили бойову готовність, здавалося б, остаточно виведеної з ладу Б-435. Як і збудували на стапелях Миколаївського кораблебудівного заводу за часів СРСР ракетний крейсер «Слава», а за часів незалежної України відновили бойову готовність російського крейсера уже під назвою «Москва». Без допомоги «висококваліфікованих» російських зварювальників, між іншими.

Перефразує українське прислів'я. Виходить, коли в Києві Бузина, у Севастополі Ковшар і Соловйов. Всі трое співають соловейками. Фальшивите, однак. Як адмірали ЧФ різали флот по-живому, вже написано багато. Врешті, ті ж самі особи сьогодні намагаються «різати» свідомість молодого покоління українців з допомогою куплених борзописів, як писав колись Богдан Хмельницький, хочуть «честь в безчесті перетворити». Не вийде, панове розвідників й історики, колишні і теперішні. Бо скільки не дми в трубу фальшиву ноту, фальши таки не приховати.

Мирослав МАМЧАК, капітан 1 рангу запасу
м. Севастополь

ЯКА ВОНА — БРАЗИЛІЯ?

Колись вона була португальською колонією, куди з західної Африки звозили темношкірих рабів. Сьогодні в Бразилії живуть люди багатьох національностей — португаліци, іспанці, англійці, французи, поляки, росіяни, українці, євреї, змішані з темношкірими африканцями. Столиця Бразилії — Бразилія, величезний мегаполіс — Ріо-де-Жанейро, Сан-Пауло справді є ніби сучасним Вавилоном, на вулицях яких чуєш португальську, іспанську, англійську та інші мови, і нікого це не дратує. Але всі вуличні надписи виконано лише португальською, в газетних кioskах ви не знайдете газет іншою мовою, крім португальської. В країні є 36 каналів телебачення, але лише один англійською, решта португальською. Ми б закричали: «Як це так, це дискримінація прав інших народів». Але це не так: ніхто не забороняє читати газети та журнали іншими мовами, але ви мусите собі їх передплатити на домашню адресу. Те саме стосується мов телебачення — ви мусите користуватися кабельним телебаченням.

В університетах викладання ведеться португальською і англійською мовами. Це влаштовує більшість громадян Бразилії. Там не чути протестів про припинення національних почуттів інших народів.

Бразилія — католицька країна. В Ріо-де-Жанейро діє один з найбільших католицьких храмів світу. На високій скелі над Ріо-де-Жанейро простяг руки, благословляючи свій народ, гігантський, виготовлений з каменю, Ісус Христос. Всєдні храму в Ріо-де-Жанейро чути кожне мовлене священиком слово, така тут досконала акустика.

Якою сьогодні є ця країна? Вона крокує вперед в XXI столітті, в нове тисячоліття. В Бразилії виготовляють майже всі марки автомобілів світу — від США та Європи до Китаю, Японії і Південної Кореї. Дороги в Бразилії чи не найкращі у світі. Вони прямують сушою, вони підніняті над рівнем води у морі, вони пробиті тунелями через гранітні скелі. І бразилійці є одними з найбільш дисциплінованих воїнів у світі, бо з порушенням правил руху доводиться дорого платити. І відкупитися від дорожнього інспектора практично неможливо.

СПОМИН ПРО ДРУГА ТА ЙОГО ЧАС

Це не мемуари і не хроніка 60-х років, а лише розрізнені спомини про той час та про одного з них, хто жив у тому часі, осягав світ і себе в ньому, вболівав і змагався за українську справу і вже відійшов за межу — Миколу Горбовича.

Спогади охоплюють переважно київський період його діяльності. Проте значний відтинок життя М. Горбовича тісно пов'язаний з Кримом. Оскільки постать цієї неординарної особистості має загальноукраїнський вимір, то у наступних публікаціях про Миколу Горбовича ми подамо також матеріал його колеги по Кримському сільськогосподарському інституту, «світличанина» Петра Вольвача. Цінні ці кримські роки тим, що саме тоді Микола Горбович формувався як майбутній учений-філософ та громадський діяч...

Пригадуються слова мого вчителя академіка Петра Степановича Погребняка в одному з листів до свого гімназійного товариша: «Сумно і одиноко нам, коли відходять друзі. І ще більше печально, що відходять вони на «лошадінє кладбіще, в кромешне не-бітє». Але це не стається тоді, коли відійшли залишаються у наших серцях і у мартирологах людських душ...»

З Миколою Горбовичем мені почастило знатися, дружити і час від часу зустрічатися впродовж майже 40 років. Тож я став ніби свідком еволюції його поглядів і становлення його як особистості. А цей шлях проходили всі, хто потім через 20 років вийшов на кримські майдани, а деято вже зі своїми дітьми.

Приїжджаючи до Києва, Микола завжди зупинявся або заходив до мене. Він привносив динаміку, пожавлення, настрий, ідеї, проекти (часом фантастичні), розробки різних документів — програм, статутів. І все це у властивій йому енергійній манері допізна обговорювалося так, що на роботу доводилося йти напівсонним. При цьому не вживалися ні чай, ні горілка — бо Микола був концептуальним противником цього виду наркотиків.

Микола прибув до Києва приблизно у першій половині 60-х років минулого століття (як це давно було!) на післядипломне навчання на педагогічному факультеті Української академії сільськогосподарських наук (тепер НАУ). Одночасно він мав намір завершити тут свою кандидатську дисертацію з естетики сільськогосподарської праці, якою він передавався зі студентських часів.

Якось я одержав листа від свого молодшого брата Петра з Сімферополя: «До тебе зайде Микола Горбович. Він — наша людина і мій друг. По можливості введи його до кола своїх знайомих, бо його дуже цікавить кримська атмосфера». На щастя, тоді у Києві ще не була спалена Центральна наукова бібліотека АНУ, а в ній була література і відкриті каталоги. На той час я вже був обчитаний, як обкруній, Донцовим, Маланюком, «Літературно-науковим вісником» та ще багато чим, що його можна було знайти у ще не пере-

трушених каталогах. Для багатьох із нас ЦНБ стала другим університетом. Шодо мене, то я провів у ній близько третини часу, відвіденого міністерство на навчання у виші.

У бібліотеці постійно, як тепер сказали б, тусявалися цікаві люди. Тут стикалися різні долі і покоління. ЦНБ на той час була єдиною українською оазою серед суцільно зруїсованого Києва.

Пригадується, як у 1964 р. до Києва приїхала чехословакська виставка, на якій експонувались всілякі причандалля, інструменти і знаряддя ручної праці, виготовлені за законами ергономіки та естетики. Ця виставка мало кого зацікавила у Києві і мало хто її зрозумів, бо це не була виставка, що її зважай привозили США чи якісь шведи. Але Микола, поки привівала виставка, постійно пропадав у її павільйонах. Пригадую, що найбільше враження на нього справили тоді дві речі. Це те, що дбають про ручку до молотка і держак до лопати, виготовляючи їх так, щоб вони не калічили руку робочої людини. А друге — це величезний пластик, на якому чехи дякували українцям за те, що вони у 1947 р. врятували їх від голоду. І багатьом тоді пригадалося, як навесні того ж 1947 р. українські люди, в тому числі і наша сім'я, пухли і навіть вмирали від голоду. Правда, цього геть не помітив також і тодішній міністр освіти Павло Григорович Тичина, який навесні 1947-го здійснював поїздку по Україні і не залишив жодного запису в своєму щоденнику, який він тоді вів, прите, що він не міг не бачити у наших селах — опухлих від голоду дітей-школярів...

Невдовзі за сприяння і підтримки Сергія Плачинди в «Літературній Україні» вийшла велика Миколіна стаття на тему ергономіки і естетики праці. Миколу стали відзначати.

Початок 60-х років був цікавий, динамічний та в багатьох відношеннях знаковий. Миколу ж організація праці на колгоспних ланах на той час цікавила більше, ніж дісидентство. В розмовах він не демонстрував сприйняття чи несприйняття системи, хоча інколи несподівано вдавався до розмовів від абсурдного. І тоді доводилося чути: «Ти чого привів?» Але це був тільки один із прийомів розкручки і активізації співрозмовника, до яких інколи вдава-

Микола Горбович

вся Микола. Він не був ні інтернаціоналістом, ні націоналістом. Як і всі тоді він був «культурником», бо все інше на той час було б дурістю і провокацією. Це збивало з пантелику слідчих, які з усього гамагалися компонувати антирадянські групи і змови.

Пригадується, як у 1964 р. до Києва приїхала чехословакська виставка, на якій експонувались всілякі причандалля, інструменти і знаряддя ручної праці, виготовлені за законами ергономіки та естетики. Ця виставка мало кого зацікавила у Києві і мало хто її зрозумів, бо це не була виставка, що її зважай привозили США чи якісь шведи. Але Микола, поки привівала виставка, постійно пропадав у її павільйонах. Пригадую, що найбільше враження на нього справили твори, на яких чехи дякували українцям за те, що вони у 1947 р. врятували їх від голоду. І багатьом тоді пригадалося, як навесні того ж 1947 р. українські люди, в тому числі і наша сім'я, пухли і навіть вмирали від голоду. Правда, цього геть не помітив також і тодішній міністр освіти Павло Григорович Тичина, який навесні 1947-го здійснював поїздку по Україні і не залишив жодного запису в своєму щоденнику, який він тоді вів, прите, що він не міг не бачити у наших селах — опухлих від голоду дітей-школярів...

Потяглися люди старшого покоління з тих, хто був ре-пресованій, замовчуваний або заборонений. Вони вийшли з підпілля і відкрилися для молоді. Домівки багатьох із них стали своєрідними музеями, де екскурсоводами по історії, подіях і фактами були господарі. В музеях-квартирах Івана Петровича Кавалерідзе, Івана Макаровича Гончара, Варвари Губенко (дружини Остапа Вишні) та багатьох інших просвітлювались душі і доводилася до кондіції національна свідомість багатьох із тодішніх молодих і допитливих. У потоці багатьох тогоджасних зустрічей траплялися й такі, під впливом яких формувалися ніби опорні точки нашого морального каркаса, щось таке системне та інваріантне у поглядах і світосприйнятті на всі подальші часи. Про деякі з таких зустрічей, до яких був причетний також і Микола Горбович, хочу згадати.

ВАЛЕРІЙ ТЕРЕЩЕНКО
На той час (перша половина 1960-х років) припала згортання місіонерської діяльності в нашій країні відомого американського економіста, професора українського походження Валерія Терещенка (зі славного роду Терещенків), якого свого часу привіз Микита Сергійович Хрушчов із США в числі багатьох із тодішніх «запозичень» — гібрідної кукурудзи, безплужної оранки, ідеї залишити бетонних шпал і телеграфних стовпів замість дерев'яних, трубопроводів замість цистерн для транспортування нафти і газу тощо. Терещенко був найвищого класу менеджером у сфері організації праці, в тому числі і сільського господарства. Серед армії прибулих до незалежної України менеджерів-радників немає жодного, хто

міг бій дорівнювати талантом В. Терещенку. За його допомогою Хрушчов хотів просвітити і модернізувати наше геть темне і замішле чиновництво. Терещенко мав навчити функціонерів азам практико-геології (практико-геології) — наука про справність діяння, а інші поліграфія, мізерний, як на СРСР, тираж. Власне, що був замінник обіцяного йому перекладу повної енциклопедії, яка на той час уже нікому не була потрібною. Но змінилися часи: на зміну реформаційним хрушовським заходам понуро сунув брежnevський марафон.

Нас вразила скромність обстановки помешкання багатого американця. Жодних предметів розкоші, а лише книги — від підлоги до стелі та ще карта США на всю стіну.

Говорив здебільшого Микола, а я розглядав господаря і помешкання. Терещенко скхвалив напрямок думання Миколи, але з керівництвом дисертації не складалося. На той час ВАК вже відмовився

конвертувати його професорські дипломи багатьох американських і європейських університетів і пропонував підтверджувати свою науковість на всіх рівнях, починаючи з найнижчого. Відсутність такої конвертації не міг дозволити відповісти на питання про справу підготовки бійців ідеологічного фронту передавати в руки ворога?

Терещенка все рідше і рідше випускали на публіку. А по-тім його слід взагалі загубився. Але причина, як стверджують джерела, що заслуговують на довіру, була глибокою. Вже завершувалося кимось і десь сплановане згортання хрушовської відліги та всіх його реформаційних починань, завдяки яким Союз набув би іншого виміру, а життя в ньому — іншої якості.

Федір ВОЛЬВАЧ,
професор
м. Київ

(Продовження
в наступному номері)

забиті кілька волів, а інші туші закопані в землю. Для охорони навколо спорудили огорожу, щоби земля була вкрита травою й надавала зможу вільно дихати могутнім кореням.

Дерево відгукнулось на турботу українців. Нині величезний стовбур із товстими обпліненими гілками поблизу землі стоїть у непорушній старечій німоті, нагадуючи про буревійні події минулого року, однак тонкі віхи на самому його вершку молоді тягнуться до сонця та шелестять на вітерці зеленими листочками. «Це не дуб, — сказала думка, коли я розглядала надзвичайну рослину, високо закинувши голову додому, — це сама Україна з її тисячолітньою історією та незнаністю наснагою. Вона завжди вічна та сучасна водночас. І ми усі повинні берегти наш скарб як зініцию ока!»

Ірина МОЛЧАНОВА,
член НСЖУ, член ВОВ
м. Маріуполь

ВЕТЕРАНИ ДОНЕЧЧИНИ ПРОВІДАЛИ ЧЕРКАСИ

Група українців-донеччан під керівництвом Віктора Прокопчука на прикінці травня 2012 року відвідала старовинне місто Черкаси. Тут проходив VIII з'їзд Всеукраїнського об'єднання ветеранів. Ця поважна організація цього року відзначила своє 15-річчя, нараховує у лавах понад мільйон членів і потужно розвивається, зокрема у напрямку східних регіонів.

Голова Ради ВОВ — Володимир Гуменюк у звітній промові підкреслив, що сучасне суспільство розчароване ситуацією в країні, тому все більше потребує поради старійшин громади. ВОВ намагається задовільнити цю потребу своїх країн. Патріотичне виховання завжди було пріоритетним напрямком роботи сивочолих ветеранів. Саме з ініціативи ВОВ почалось відзначення державних свят на честь героїв Крут,

базару. Зараз організація намагається запровадити Свято української пісні на державному рівні. Адже саме завдяки невимірюваної пісні українці значною мірою зберігають любов до рідної мови. Ми маємо виробити й новітню національну ідею. Представник з м. Рівне запропонував змістовне гасло: «Земля. Воля. Справедливість». Також зуваха пропозиції уドосконалити Конституцію України, підкресливши: «Україна є національною українською державою».

У зв'язку з останніми непродуманими реформами в мережах ВОВ утворений «Комітет із захисту рідної землі», який наголосує: «Земля — національне багатство українського народу. Земля не може бути об'єктом торгівлі, тільки оренди». Екологічне питання — одне з проівідних у роботі об'єднання, цей

напрям очолює Григорій Романенко — заступник голови Громадської екологічної ради при Міністерстві екології та природних ресурсів України.

Він опікуються як проблемою забруднення докілля, так і паспортизацією земель, пошкодженням ерозією, засolenням тощо. Ветеранська рада спрямовує своїх членів до співпраці з місцевими владними структурами скрізь, де це можливо, особливо у питаннях соціального захисту пенсіонерів і ветеранів.

Два дні активної праці дали змогу представникам різних областей близче познайомитись одне з одним, накреслити спільні напрями роботи. Господарі заходу під керівництвом Петра Кривіненка відвідали гостям захоплючу подорож до славетного міста Чигирин, Хмельницький; до

УВАГА: КОНКУРС!

«МЕНІ ТРИНАДЦЯТИЙ МИНАЛО...»

До 13-річчя кримської дитячої газети «Джерельце» під Шевченковим гаслом «Мені тринадцятий минало...» оголошується **творчий конкурс серед юних читачів** — школярів Криму і всієї України. Надсилайте на адресу редакції (звичайно або електронно поштою) ваші **літературні, поетичні, публіцистичні твори** — на будь-які теми, які могли б бути надрукованими в дитячій газеті. Компетентне журі, яке очолює незмінний шеф-редактор «Джерельца» Данило Андрійович Кононенко, оцінить і відбере кращі творчі доробки, автори яких отримають шанс вибороти суперприз (**розкладний велосипед!**) та інші нагороди.

Крім творчих завдань, будуть й цілком конкретні, за які нарахуватимуться додаткові бали. Ось два з них:

— КОЛИ ВИЙШОВ ПЕРШИЙ НОМЕР «ДЖЕРЕЛЬЦЯ»?

— ХТО, НА ВАШУ ДУМКУ, НАДАВ ДЛЯ ПЕРЕМОЖЦЯ КОНКУРСУ У «ДЖЕРЕЛЬЦІ» ГОЛОВНИЙ ПРИЗ — ВЕЛОСИПЕД?

Чекаємо на ваші відповіді, вірші, оповідання, репортажі, новели, статті. Творіть! Дерзайте! Перемагайте!

«ТАЛАНТИ ПРИСИВАШІЯ»

На увесь день село Зарічне Джанкойського району стало центром високої музичної культури — там проходив фестиваль молодих музикантів «Таланти Присивашія». Сюди з'їхалися юні таланти з усіх степових районів нашого сонячного півострова.

Наш Нижньогірськ на цьому престижному фестивалі представляли учні районної дитячої музичної школи, дипломанти та лауреати II і III туру конкурсу «Юний віртуоз»: Вікторія Дзюба (скрипка), дует Сусанні і Тимура Максутових (вокал), Микола Приходько (гітара), Рамазан Ебулесов (акордеон) і автор цих рядків — Бекір Аблæв (скрипка).

Довга дорога і хвилювання перед виступом не змогли перешкодити музикантам викластися на всі сті і захиистити честь нашої музичної школи і всього району. У глядацькому залі прозвучало багато творів: сонати, п'еси, концерти, народні пісні, а також зарубіжні композиції великих композиторів — Йоганна Себастьяна Баха, Вольфганга Амадея Моцарта, Людвіга ван Бетховена і Петра Ілліча Чайковського.

Першою з нашого району на сце-

ну запросили Вікторію Дзюбу, наймолодшу учасницю фестивалю, яка виконала п'есу «Журавель». Чудово заспівала народну кримськотатарську пісню «Баарь кельды» («Весна прийшла») Сусанна Максутова. Також прозвучали «Хвилі Іспанії» у виконанні Миколи Приходько, під бурхливі оплески провели Рамазана Ебулесова, який зіграв варіації на тему української народної пісні «Посю лобудо», а я виступив з п'есою «Сициліана і Рігодон». Окразою виступу юних артистів нашого району став дует Максутових — Сусанні і Тимура з піснею «Зберігши любов».

Незабаром журі підбило підсумки фестивалю. Воно не шкодувало теплих слів на адресу юних музикантів і їхніх учителів. Це й зрозуміло, адже викладачі зробили вагомий внесок у досягнення своїх вихованців. Саме тому вчителі також нагородили дипломами та подарунками.

Фестиваль вдався на славу, радує, що такі конкурси стимулюють до творчості й допомагають виявляти талановитих і обдарованих дітей.

Бекір Аблæв,
юнкор шкільного творчого
об'єднання «Джерело»
Нижньогірський район в Криму

КІТ-ЗЛОДІЙ

Жив-був на світі Кіт-злодій. Він усіх грабував, але найбільше він завдавав шкоди рудим собакам, яких дуже не полюбляв.

Ось одного разу він пішов грабувати Чорного Собаку, але той його по-

мітив і чимдуж побіг за злодієм. Кіт ледве добіг до будинку Блакитної Кішки і заблагав: «Пусти мене, сковорай, бо мене хочуть з'єсти». Знаючи про справи Кота-злодія, Блакитна Кішка прогнала його. Він прибіг до будинку Сірого Кролика, але Кролик теж не

впustив зухвалого злодія. Аж тоді він прибіг до будинку Рудого Собаки, і на превелике диво, Собака його врятував від вірної смерті. Після цього випадку Кіт-злодій припинив пограбування.

«Джерельце» закликає на канікулах не байдукати, а до газети писати і велосипед вигравати!

Мораль цієї казки: на вівіть якщо тобі заподіяли зло, ти повинен відповісти добром.

Микита ТЕТЕРИН,
Ролан НЕМЕТУЛЛАЕВ,
учні 7 класу НВК «Консоль» м. Сімферополя

ВОНИ НЕ ОБРАЗЯТЬ, НЕ ЗРАДЯТЬ...

ми всі, у тому числі й нинішні віп-персоны, чиї погляд і слово сьогодні захоплено ловлять сотні людей, на останньому етапі життя цілком можемо стати понад усе залежними від доброти і сердечності ось такої «нняні», яку за кращих часів і за людину то дехто не вважав. І дай Боже, щоб вона виявилася схожою на Тетяну Олександровну: доброю, відданою, безкорисливо, турботливо...

Такою вона була з тваринами, такою є з людьми, такою залишається завжди — перед Богом, до якого тягнеться усією душою. В одній-единій кімнаті, де живе Тетяна Соколенко разом зі своїми тваринами (вона ж — і кухня), — те, що пов'язане з реальністю, та календарі і плашати із зображенням кицьок. Посередині — два ліжка, одне — для тварин, на іншому спить хаязька та всі бажаючі, кому вистачає місця. Кицьки чисті, доглянуті і ситі. Мають окремий стіл, посуд, холодильник, «аптечку» зі шприцами, вітамінами, антибіотиками, противірусними препаратами, краплями для очей і вушок, інгалятором та іншим медичним знаряддям. Їжа — варена кілька з рибними нутрошками разом із хлібом та кашею і молоко, лише для найменшеньких — кеті-кет. За моїми підрахунками, на все це треба приблизно півтори тисячі гривень на місяць, тож на життя самій господарці від її пенсії, зарплати і гаража, що здається в оренду, залишається менше п'ятисот гривень. Вона навряд чи вклалася б у цю суму, аби не рештки каш та супів з лікарняної кухні. Але нічо само додому не ходить, Тетяна Олександровна вже забула, коли розгулювала з дамською сумочкою, без тяжких клунків.

Якось керівництво лікарні порекомендувало Тетяну Олександровну для догляду за матір'ю працівниці мініздорову, переконане, що червоніти за неї не доведеться. До речі, варто пам'ятати, що

ніка, бо всі її годуванці — бездомні, і більшість довелося лікувати та виходжувати. Кілька — потерпілі в ДТП, а це для тварин, як і для людей, не тільки травми, але і стрес, який теж потребує лікування. Одного разу жінка врятувала кошенят, живідем засипаних землею. Іншого, теж біля ветклініки, розпакувала валізу, виставлену посеред дороги. Люди казали: не чіпай, може, там вибухівка. А виявiloся — кошенята. Тих ж інших вигодувала зі шприца та піpetki. Там же, біля лікарні, забрала двох кицьок, які осиротіли після смерті господарки. Скільки тварин — стільки й історій, і майже всі їх боляче слухати.

Та щонайперша причина регулярного відвідування клініки — це необхідність стерилізації кицьок, бо важко навіть уявити, щоб то було, якби вони почали в межах однієї квартири давати приплод. Щодо стерилізації бездомних тварин, тут Тетяна Олександровна переконана: робити це необхідно, і це значно гуманніше, ніж закопувати кошенят живими в землю або палити, як це намагалися зробити на їх очах підлітки. Та ціна такого «задоволення» по-справжньому кусається: 250 грн. з кицькою і 120 — з кота, не враховуючи післяоператійного тримання в клініці, що сягає приблиз-

но вартості самої операції.

Щоправда, є клініки, де бездомних тварин оперують безкоштовно, але увесь після-операційний догляд має здійснюватися потім за межами лікарні, що в умовах бродячого життя тварин взагалі неможливо. Всі ці питання для Тетяни Соколенко є дуже болісними, і вона регулярно порушує їх у листах до виокупосадовців. А що пише пролюдську жорстокість, про високу вартість товарів, необхідні для догляду за тваринами, а передовсім — ліків. Відповіді, коли і надходить, то дуже скupі, бо й дійсно, якщо голодують і страждають діti і засоби для їхнього порятунку від хвороб дедалі частіше збирається Україна, то що вже говорити про тварин.

Але ж для Тетяни Олександровни вони теж майже діti: всі мають імена і хоча б приблизну дату народження (це зафіксовано «документально»), час від часу бувають іменинниками (чим не свято?), а коли серйозно хворять, жінка не спить ночами. Тож кицьку з паралізованою лапкою вона возила і на рентген, і на УВЧ, і на масаж, тваринку з водянкою вилікували бананами, а щоб «літи» не мерзли і не застуджувались в прохолодні дні, вмікає газове опалення навіть влітку. Хоча це теж — гроші.

Запитую, чого б хотіла пані Тетяна від цієї публікації, заздалегідь переконана, що вона заговорить про матеріальну підтримку.

— Звичайно, від коштів не відмовилася б. Нагодувала б іх смачніше, бо особисто мені нічого не треба. А ось якби хто подарував для кицьок вольєр, була б безмежно віячна, бо у когось — післяопераційний період, хтось грипує — їх не можна тримати разом. Та найголовніше, напишіть, щоб люди не ображали тварин, бо Господь їх за це обов'язково покарає. А я не хочу нікому горя. Та і як їх можна не любити? Вони ніколи не зроблять боляче, не образять, не зрадять.

Особисто я могла б продовжити перелік цих позитивних моментів. Бо кицьки і лікують, і навіть від смерті рятують — найчутливіші з них можуть розділити з вами ваше горе, запобігаючи відчайдушному кроку. Знаю із власного досвіду і повідомляю це для тих, хто не візнає самоцінності життя представників тваринного світу. Подивіться в їхні очі — там ціла гама почуттів: і страх, і настороженість, і знавага, і любов, і ніжність, це невикривлене дзеркало, в якому ми бачимо себе — у сукупності тих почуттів, які викликаємо.

Тамара СОЛОВЕЙ

СЛАВКО І СЛАВЕК — НА МАРЦІ

1 червня у Міжнародний день захисту дітей в МДЦ «Артек» введено в обіг поштову марку УЄФА Євро-2012 («Славко і Славек»), на якій зображені офіційні талісмані Чемпіонату Європи з футболу Євро-2012.

Постійний Представник України в АР Крим Віктор Плакіда разом з директором Кримської ди-

рекції «Укрпошта» Русланою Крізькою, генеральним директором МДЦ «Артек» Оленою Поддубною, директором департаменту письмової кореспонденції і продукції філателії «Укрпошта» Наталею Мухіною взяли безпосередню участь у урочистій церемонії співспашання марки: поставив перші відбитки спеціаль-

ного штемпеля на конвертах з маркою Чемпіонату Європи з футболу Євро-2012.

На заходах проведено різні конкурси і змагання для дітей, спрямовані на заохочення збору дітьми українських марок і поліпшення культури листування.

Віктор Плакіда також ознакомився з виставкою, організованою провідними філателістами автономії.

ЗАПРОШУЄ «ТАБЛЕТКА»

2 червня в рамках святкування Дня міста Сімферополя у Дитячому парку відкрився після реконструкції майданчик для екстремальних видів спорту, відомий жителям міста як «Таблетка».

На відкритті «Таблетки»

були присутні Постійний Представник Президента України в АР Крим Віктор Плакіда, Сімферопольський міський голова Віктор Агєєв, депутати кримського парламенту та міськради, громадськість.

Цього року майданчик розширено, покладено нове асфальтове покриття, вмонтовано рампу для екстремального катання на роликах, велосипедах і скейтбордах, а також встановлені декілька розгинних гірок.

Віктор Плакіда зазначив, що відкриття майданчика у Рік спорту та здорового способу життя є символічним. Молодь довго чекала цього. «Я пам'ятаю 1991 рік, коли тут віпровівували перші найкращі прибалтійські дошки. Саме тут був придуманий «сімферопольський» стиль катання, який в Радянському Союзі називали «з п'яти». Саме тут проводи-

лися перші чемпіонати». Відкриття реконструйованого майданчика, пристосованого для активного дозвілля дітей і молоді, є наочним підтвердженням наголосу Президента України Віктора Януковича на необхідності залучення старшого покоління до безпосередньої участі у гідному вихованні дітей і за безпечені всіх умов для їх успішної самореалізації. Зараз наше покоління несе відповідальність за надання можливостей для дітей реалізувати себе в житті, засматися улюбленими справами.

На новому майданчику відбулися змагання на скейтбордах, роликових ковзанах, велосипедах і скuterax(самокатах). У майбутньому на «Таблетці» планують встановити нові горки і продовжити роботи з її благоустройством.

Прес-служба Постійного Представника Президента України в АР Крим

В селі Текуча півні треті
Кричать: вставати вже пора!
Там спить Терезія Феретті,
Пія IX-го сестра.
Вона встає. Гуцули косять....
І чути, як бринить коса,
Як дзвони в Римі день підосять,
Крильми торкають небеса.
Батьки — в Іспанії. Болюча
Любов горить, як тайний встид.
А син встає, встає й Текуча,
За Рим дорожча ї за Мадрид.

Дмитро Павличко

На Івано-Франківщині, у зеленому передгір'ї Карпат, перед смерек, ялин та буків розкинулося мальовниче село Текуча. У самісінському серці села постає давня гуцульська церква Пресвятої Трійці. Біля її підніжжя — кам'яний хрест, під яким вічним сном спить сестра Папи Римського графіня Марія Мастай де Феретті. З нею одружився і привіз сюди наполеонівський легіонер ротмістр Стрільбицький. Його рід походив від ловчого Данила, якому князь Лев Галицький подарував село Стрільбичі, що під Старим Самбором.

Місцеві краєзнавці дослідили, що, складаючи заповіт, батько графині Франциски Феретті відмовив єдиний донощі у праві на спадок, мотивуючи це тим, що Марія побralася з чужинцем. Величезні родинні статки перейшли до сина Джованні Мастай де Феретті (Пій IX), який уже тоді обіймав сан кардинала. Можливо, саме фамільна фінансова підтримка сприяла тому, що 1846 року, маючи всього 54 роки від роду, він був обраний главою католицької церкви.

Марія та Іван Стрільбицькі прибули після вінчання до Парижа, звідтіля до Гамбурга, а далі на рідну галинку Іванову землю. У Марії народився першосток Іван, який згодом успадкував пояті до священицтва від діда. Закінчивши теологічні студії, отримав далеке приходство у селі Текуча, що входило тоді до Коломийської округи (тепер Косівський район). Новий пан-

отець Іван, син Івана Стрільбицького, зі своєю дружиною і матір'ю графинею Марією стали жити у селі, де згодом почала зводитися нова дерев'яна церква Пресвятої Трійці (1832-1833).

Селом Текуча зі стрімких схилів, вкритих густим лісом, протікають річки Плішава та Варіятика. Серед такої краси, з багатовіковою історією, по-особливому живеться, дихається, мріється. Тож не дивно, що на цій землі народжуються такі сильні, витривалі, завзяті, наполегливі люди, як, наприклад, майстер спорту міжнародного класу, дворазовий чемпіон світу, чотириразовий призер світових універсіад, директор Яблунівської ДЮСШ «Соколята», голова федерації лижного спорту України Івано-Франківської області, перший гуцул, який брав участь у лижному спорту на Олімпійських іграх (Японія, 1998 р.) Микола Попович. Познайомившись

єдиний подолав п'ятикілометрову дистанцію за 12 хвилин. Спортсмен став недосяжним навіть для двох майстрів спорту — учасників юнацьких молодіжних олімпійських ігор у Канаді.

Нешодавно в Яблуневі відбувся турнір з міні-футболу, організатором якого є Микола Попович. За його сприяння найкращі спортсмені-аматори з навколошніх сіл — Стопчатова, Верхнього і Нижнього Березова, Текучі, Лючки, Яблунева та інших мали змогу позмагатися за Кубок чемпіонів та грошові винагороди.

— Пане Миколо, як сталося, що ви почали професійно займатися спортом, що до цього спонукало?

— Постійна фізична праця, у мене дуже працьовита мама. Природа, повітря, сили було стільки, хотілось її десь виплеснути. Брат вчився у Львівському спортивному училищі олімпійського резерву і потягнув

Микола Попович

СЕЛО ТЕКУЧА — КОЛИСКА ЧЕМПІОНІВ

Чемпіонські тренажери
М. Поповича

із ним, я одразу пригадала українську билину про могутнього богатиря Олексія Поповича, який Тугарину Змію ростом «у три сажні» та «конем крилатим, як лютий звір» дав добреого прочухана! Хтозна, може, це далекий предок нашого олімпійця?

У садібі Миколи Поповича можна проводити екскурсії — стільки тут виробів з деревини, оброблені та різьблені яку стало для господаря улюбленним хобі. В хатині є цілий набір справжнього чемпіона — тренажери, мати, гантелі, на подвір'ї — басейн, мішень для стрільби з лука, а головне — на цьому знарядді займаються юні вихованці тренера. Серед них є вже досить знакові постаті в українському спорти — Андрій Вольський із Текучі посів перше місце на чемпіонаті України з лижних перегонів серед юнаків. Із 50 учасників змагань у його віковій категорії він

мене за собою. А там — доля повела. Хотілося займатися спортом, і це мені вдавалося. Так склалося, що я прийшов саме до лижників. У нас в Україні є де тренуватися, але дуже дорого: зараз пара хороших лиж коштує близько 300 євро, а їх треба 8 пар на різну погоду, лижну змазку, тобто тисяч 8-10 євро на укомплектування. Раніше було простіше, ми тренувалися в європейських державах. Потім пішли змагання — 16 разів я вигравав чемпіонати в Україні, за кордоном брав участь у змаганнях в Австрії, Фінляндії, Норвегії, Німеччині, Швейцарії. На рік бував у дома, може, разів двічі. Коли відправляли команду на Олімпійські ігри, у мене не було підтримки від області і району, але я все одно поїхав (ви знаєте, що слово гуцул означає «непокірна людина»), адже виборов ліцензію в команду Міжнародної федерації.

— Можете дати пораду читачам, як мати добру фізичну форму, досягти мети, адже ви стільки добилися, покладаючись лише на власні сили?

— Треба працювати. Просто перетворювати мрію в реальність. І не думати про гроші, вийде чи не вийде, — роби, і всі сили природній небесні будуть допомагати тобі. Я постійно у русі, бігаю щодня по 5 кілометрів. Здорові корисна їжа, вода, повітря, моя рідна земля спонукають до здорового способу життя. Я не вживаю кави, пива, вони мені гіркі і несмачні, звичайно ж, не палю. А добра фізична форма — це ще й стан душі. Тож закликаю усіх читачів «Кримської світлиці» до здорового способу життя, активні заняття спортом, адже у здоровій і сильній нації — здорові й міцна держава!

Юлія КАЧУЛА
Івано-Франківська обл.

Переможці турніру з міні-футболу — команда села Верхній Березів

Бібліотеку «Кримської світлиці» поповнила подарована письменником із Закарпаття Мирославом Дочинцем книга «Многій літа, благій літа», яка за рейтингом «Книжка року-2010» увійшла до списку найпопулярніших видань України. Пропонуємо увазі читачів уривок з цієї книги і запрошуємо до нашої «Світличної» бібліотеки!

(Продовження. Поч. у № 14-22)

ЩОБ ДОВГО БУТИ МОЛОДИМ
Стріножуйте свої бажання. Не витискайте з каменя воду. Живіть легко і з радістю. День зустрічайте усмішкою, а вечір — прогулянкою.

Не переїдайте. Ляйте на голодний шлунок. Не сідайте за стіл, якщо там немає овочів.

Забудьте про смажене, жирне і солодке. Молокотеж не раджу пити, хіба що кисле. Цукор і м'ясо гинуть в людині. А отже, і людина гніє. В якому б ви не були захланному стані, один 40-денний піст явить вам перше диво. А подальши принесуть очищення, відновлення, омоложення.

Тримай організм у чистоті. Сирі овочі — як віник для нутроців. Добре чистити і половий хвощ. Його заварюють і п'ють як чай. Так само й бруньки, листя, сік берези. Ці дві рослини я вважаю нашим замінником морської капусти — диво-рослини на землі.

Найкраще пиво — вода і чаї з трав та листя.

Щодня — омивання всього тіла. Якщо немає зможи, бодай обтирайте тіло мокрою ганчишкою.

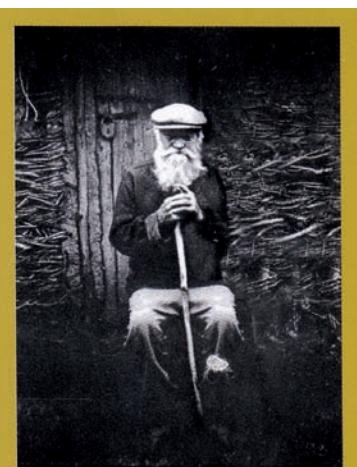
Неоцінене благо — купіль із сіної половини, якої багато в кожній стодолі. Кілограм кладуть до торбочки, заливають водою, доводять до кипіння, настоюють і вливають до корита чи ванни. Добре туди ж заварити і горіхове листя. А коли втомлені, всипте у ванну 1 кг солі або заваріть добрий жмут соснових гілок. Потіште свое тіло і легені.

Не обтяжуй себе земніми благами. Земнє гне до землі, а небесне — дарує високу і ясну, як небеса, свободу.

Якщо будеш помічати красу довкола, то завжди будеш перебувати в Природі. І будеш черпати від неї сили.

Не шукайте перемін без потреби. Десятиліттями я живу в одному місці. Роблю одну й ту саму роботу. Веду бесіди з одними й тими ж людьми. Сідаю за той же стіл у той же час і їм майже однаково їжу. Лягаю в один час у своє ліжко... Минають літа, але ніщо не міняється — ні довкілля, ні я. Во не міняється моя душа. І це добре. Дивлюся на образи діда, батька, на свої онуків і правнуків — і здається, що я на цьому світі був завжди. І буду вічно...

Найкращими ліками є наш власний шлунковий сік. Якщо його достатньо, людина може їсти будь-що і організм працює, як годин-

МНОГІЙ ЛІТА. БЛАГІЙ ЛІТА

**Заповіти 104-річного
карпатського
мудреця —
як жити довго
в здоровії,
щасті і радості**

ник, не знаючи хвороб. Стимулює виділення шлункового сочку листя подорожника, кріп, фенхель, молочникіслі продукти, гриби, квашена капуста, риба, калган, зубрівка, трава-молодило і... звичайна сіль. Тому після їжі добре з'їсти щось солоне, хоча б невеликий шматочок оселедця.

ЯК ВГАМУВАТИ ТИСК

Якщо тиск не вище 160, його спокійно можна вгамувати без ліків такими способами.

Якщо відчули, що у вас почервоніло обличчя, злегка нудить, голова сама не своя, треба потримати 15 хв. ноги в гарячій воді.

Щодня з'їдайте 20-30 розтертих з медом ягід калини. Краще це робити увечері. Тоді й сон буде гарний.

1 ч. ложку розмеленої кориці розмішати у склянці кислого молока, випити перед сном.

Очистити судини. Змолоти на м'ясорубці 1 кг хрону, залити 3 л води. Не настоювати, перемішати і того ж дні починати пити по 1 ст. ложці тричі на день. Можна розбавити водою, якщо настій здається дуже міцним. Пити близько трьох місяців.

Рано навесні нарвати молодого, згорнутого у трубочку листя горіхового дерева, насушити. Приготувати таку суміш: по 1 ст. ложці горіхового листя, омелі білої, квітка або плодів глоду червоного запарити 2 л води, настояти 10 хвилин. Процідити, випити про-

тагом дня маленькими ковтками. Тільки-но з'явиться молода кроква, негайно споживайте її у вигляді борщів, салатів, сущеної приправи. Зміцнює судини і хвощ польовий.

1 ст. ложку магнезії розчинити в 1 л теплої води, додати сік одного лимона та 1 ст. ложку меду. Пити рідину протягом дня невеличкими порціями. Окрім того, що знижується тиск, — очищується кров і печінка.

Пити чай з м'ятою, меліси, валеріани, чорноплідної горобини, крошу, хмелю, півонії.

Істі: листову зеленину, крупи, зерно, овочі, фрукти, пророщену пшеницю, насіння соняшника і гарбуза, квасолю, гороху, рибу.

Не їсти: цукру і солодощів, твердих сирів, смаженого, копченого, їжі з білого борошна, надміру солі.

Киньте палити.

Щодня — помірні фізичні вправи чи хоча б прогулянки.

Ходіть до церкви. Якщо ви невіруючі, розмірковуйте про розуміння Всесвіту, бо ви — його частинка. Визначте собі мету в житті.

Навчіться пробачати. Часто тиск підвищується не від того, що ви істі, а від того, що єсть вас.

Навчіться говорити «ні». Уникайте людей, з якими вам важко і тривожно.

Майте заощадження. Хоча б стільки грошей, аби можна прожити без роботи 3 місяці. Не влезати в борги, уникайте кредитів.

Доглядайте тварин. Хоча б кота чи собаку. Від них більше спокою, ніж від людей.

Зніжує тиск потіння, викликане лазнею або обтираним потогінними чаями чи квасом.

Потогінний квас готують так. На 3 літри води кладуть 1 склянку малини і 1 склянку цукру (можна малинове варення), 1 чайну ложку сметани. Тримати в теплі і виброжувати 10-15 днів.

Зниження тиску досягають, вживачи жмін буряка, а також відвари пішона, омелі дубової.

У ЧОМУ ЩАСТЬЯ

Онук моєї сестри питає мене: «То в чому щастя, діду?»

— А сам ти як гадаєш?

— В грошах?

— Ні.

— У владі над іншими?

— Ні.

— В любові до жінки?

— Ні.

— В родині?

— Ні.

— В роботі?

— Ні.

— У вірі?

— Ні.

— В добротворенні?

— Ні.

— В мистецькому занятті?

— Ні.

— В друзьях?

— Ні.

— В розвагах?

— Ні.

— В здоров'ї?

— Ні.

— То, може, в боротьбі. За свою землю, за свободу, за рідну мову, за віру?

— Ні.

— То в чому ж, діду?

— У всьому, що ти назаваєш. Але не поокремо.

ТАМ, ДЕ СПИШ

В покоях, де спите, хай буде свіжо, чисто і просто. І речі лише необхідні, і бажано — дерев'яні, глиняні, полотняні. Хай не буде тут дзеркал, світлин, книг, телевізорів, квітів і несвіжої води. І не пускайте сюди чужих людей. Буде гарно і спокійно відпочивати. Саме тут добролюбія вранці.

НАВЧІТЬСЯ ЛЮБИТИ ВОДУ

Мене питали не раз: як ти вижив у голоді, холоді, в самотності, в зноєдах чужини?

Я навчився пити воду. Вона часто замінювалася мені хліб, тепло, омиваля і звеселяла серце.

Навчіться любити воду. Іншому вона вас навчити.

ЧИСТОТА ЗУБІВ І РОТА

Дуже важливо ретельно чистити зуби. Я їх чищу шпичками з вишневих гілочек і ниткою. Після їди ретельно полощаю рот чаем. Ще раз кажу: це для вашого здоров'я важить більше, ніж гадаєте.

Чистий рот — чисті слова. Здорові і чисті зуби — чисті думки.

НАВЧІТЬСЯ ЧЕКАТИ

Навчіться і вмійтے чекати. І тоді переможете все. Навіть, якщо нічого вже не чекаєте доброго, все одно — чекайте. І коли нічого вже не можете робити, не просто сидіть і лежіть, а — чекайте. І навіть, коли відходите, — чекайте. Чекайте до прощального подиуху.

ПЕРШЕ ОДКРОВЕННЯ

Чекаю від мене одкровень, заповітного слова, що враз їх зробить дужими і вітшими. Немає такого слова. Немає секрету. Зате є вода і є дорога. Пийте багато чистої води і багато ходіть. Вода проміє тіло й кістки. Дорога проміє думки. Все інше відкриється само.

Кажу вам: багато ходіть. Земля на те й кругла, щоб чоловік багато ходив і вертався. Повертається в свій Дім. Коли на душі журя, ходіть. І коли не даетесь трудне рішення, теж ходіть. За селом, за містом. Де трава, дерева й вода, а над головою — небо. І якщо ви зустрічитеся з людьми, кланяйтесь до них і радо ставайте до бесяд, якщо вони цього хотять. І несподівано прийде вам розрядня, означиться рішення.

І БУДЕШ — ЯК СКЛО

Якщо довго шліфувати шматок скла, то вийде окуляр, через який збільшено побачиш світ. Так і себе треба шліфувати — водою (купання), повітрям, сонцем. І зсередини теж: споживати те, що зросло на воді, на повітрі, на сонці. І будеш чистим і твердим, як скло. І про мені з неба, переломившись через тебе, осяють і нагріють інших.

(Продовження
в наступному номері)

РОСАРХІВ ОБНАРОДУЄ ДЕЯКІ МАТЕРІАЛИ

Росія 22 червня опублікує два збірники документів про історію Великої Вітчизняної війни, які стосуються українських націоналістів і армії Власова. Про це сказав глава Росархіву Андрій Артізов на лекції «Польща-Росія. Взаємний портрет» у Варшаві, передає РІА «Новости».

«Ці збірники будуть опубліковані в річницю початку Великої Вітчизняної війни», — сказав він. За словами Артізова, збірники допомагають у розумінні проблематики колабораціонізму і національно-визвольних рухів.

Збірники документів періоду Другої світової війни називаються «Українські націоналістичні організації в 1939-1945 роках» та «Російські колабораціоністи — Російська військова армія генерала Власова». Один з томів останнього збірника буде містити матеріали слідчої справи генерала. Також до збірки включені документи з німецьких і польських архівів, перекладені польською мовою.

Також готується до випуску фундаментальний архівний збірник «Голод в СРСР у 1929-1934» та збірник матеріалів про економіку країн Балтії в радянський період.

Найближчим часом планується опублікувати в

КЛЮЧІ ВІД МІСТА СОНЦЯ /

ЗДОРОВЯ

Осучаснені традиційні екскурсійні програми і нові туристичні маршрути, з якими можна працювати роками, продемонстрували більше сімдесяти експонентів з різних регіонів автономії на I Республіканській виставці «Нове обличчя древнього курорту» в Євпаторії. Експозиції були розгорнуті в залі, що вміщує 700 глядачів, і навколо чудової споруди голубого кольору зі скла та бетону нового розважально-оздоровчого комплексу «Дельфінарій». Відкритий на початку травня, він став окрасою нинішнього курортного сезону в місті, де 280 днів на рік сонячні, і точкою на карті туристичних маршрутів, яку щодня відвідують сотні дітей і дорослих, щоб познайомитися і сфотографуватися з трьома водними господарями басейну – дельфінами, яких звуть Дарт, Ігмас і Гера.

Після виступу єдиного в світі Євпаторійського театру на ходулях і театр живих скульптур саме дельфіни за командою Нептуна дали морський старт виставці. Випливши з води на поміст, вони трамали носиками червону стрічку, яку перерізали міністр курортів і туризму Автономної Республіки Крим Олександр Ліев і міський голова Євпаторії Андрій Даниленко. Повернувшись назад у морську стихію, дельфіни під керівництвом двох тренерів, немов справжні циркові артисти, продемонстрували фрагменти карколомних групових та індивідуальних акробатичних трюків з програмами, яку повністю учасники виставки побачили на другий день її роботи.

– З відкриттям дельфінарію древній курорт отримав нове обличчя і стає одним із найважливіших кримських туристичних центрів, – сказав Олександр Ліев.

І справді Євпаторія, що належить до найдревніших міст світу і має три історичні назви: Керкінітіда, Гезлев, Євпаторія, входить у десятку найдревніших міст колишнього Союзу і в 2003 році відсвяткувала свій 2500-літній ювілей, за останні кілька років зуміла суттєво змінити про себе колишню думку виключно як про всесоюзну оздоровницю, якою вона була з 1936 року, а з 1997-го – всеукраїнською.

– Щоб нас визнали курортом, а такий статус уже був у міста в 1915 році, нам потрібно було заплатити один мі-

льйон гривень, – розповів А. Даниленко. – Ми ж вклади його в «Малий Єрусалим» і стали візитною карткою півострова в Європі.

Цей унікальний екскурсійно-туристичний маршрут об'єднує на своєму шляху сім храмів різних конфесій та інші архітектурні пам'ятки у старій частині Євпаторії, яка досі зберігає планування середньовічного міста. Ханска мечеть стоїть напроти православного собору, синагога – поряд з каїмськими кенасами, а від вірменської церкви кілька кроків до монастиря Текіє дервішів – єдиної в Криму пам'ятки суфійської течії ісламської релігії. Протягом останніх чотирьох років виділено ділянки під будівництво ще шести храмів різних конфесій.

І місто, де споруджуються нові храми: християнські, мусульманські та інших релігій, де поважають культуру різних народів, а між жителями різних національностей – толерантні відносини, відзначали в Європі, в окремих регіонах якої нерідко спалахують конфлікти на національному ґрунті. В конкурсі, який проводив Конгрес регіональної і місцевої влади Ради Європи, брали участь 48 приморських міст континенту. У фінал вийшло двадцять учасників, і вибороти першість було дуже не просто. Однак Євпаторія випередила інших претендентів – два міста з Англії, де відбувалося нагородження, і норвежців з хорватами, які посіли третє місце. Її пред-

ставникам вручено диплом першого ступеня і медаль «За визначні досягнення у відродженні приморських міст». Іноземці позитивно оцінили об'єднання зусиль влади і громади на перетворення Євпаторії в ідеальний у всіх відношеннях курорт і запропонували європейським муніципалітетам використати її досвід у себе.

Місто з кожним днем стає все красивішим. На вулицях з'являються нові малі архітектурні форми, арки, ліхтарі. До рівня «Малого Єрусалима», задуманого як релігійний та історико-архітектурний маршрут, дотягуються інші об'єкти. Це дозволило йому, за оцінкою журналу «Фокус», увійти в десятку найбільш туристично привабливих міст України.

В експозиції Євпаторії на виставці мені розповіли, як можна побачити місто-курорт, в якому проживають 123 тисячі чоловік вісімдесят національностей, з різних сторін: сфери розміщення, харчування і покупок, екскурсій і туризму, відпочинку і розваг, краси, здоров'я дорослих і дітей. У ньому проводиться різноманітні фестивалі, конкурси, турніри... Цього року, наприклад, тут прагнуть підняти пласт, пов'язаний з тематикою Кримської війни 1854-1856 років, створити до кінця літа музеї, де будуть зібрані документи про цю східну кампанію.

Ще одна новинка сезону: місцеві майстри декоративно-прикладного мистецтва

проводитимуть для горожан і гостей майстер-класи. А по-вчитися у них є чому. Їхні роботи, що демонструвалися на виставці в ряду сувенірної продукції, – не ширвжиток на потребу дня, а ексклюзивні витвори майстерних рук кримських умільців і ремісників, які розкривають історію і культуру півострова. Один із сувенірів – два голубих дельфіни за корабельним штурвалом я призвела з цієї поїздки на західне узбережжя Криму і собі додому.

У рамках виставки проводилися окрім тематичні презентації з використанням об'єктів історико-культурної та етнографічної спадщини, ландшафтних екскурсій, по-дорожею по регіонах, середньовічних дорогах півострова і на базі малих готелів, маршрутів винних, гастрономічних та інших. Експерти кримської туріндустрії та Євросоюзу провели низку майстер-класів, а в кінці першого дня роботи виставки для її учасників були організовані екскурсії по різних діючих маршрутах Євпаторії.

Працівники засобів масової інформації, наприклад, здійснили двогодинну автопішохідну екскурсію по Донузлаву базу дельфінарію. По дорозі, поки ми їхали комфорtabельним автобусом на озеро Донузлав, що знаходиться на відстані більше тридцяти кілометрів від міста, ведучі програми водних атракціонів з тваринами Неллі Імаєва розповіла, як живуть і розмножуються в неволі чорноморські дельфіни виду афаліна. В Євпаторії дельфінарій існує з 1997 року і розміщувався донедавна у басейні одного з санаторіїв з глибиною води 4,5 метра.

У новому басейні в формі циркової арени, глибина якого – шість метрів, дельфіни відчувають себе набагато комфортніше. Ім – від 10 до 15 років. У середньому вони живуть до 30-35 років, а довгожителі – і вдвічі більше, до 70. У розважальній програмі, яка триває 45-50 хвилин, разом з ними виступають чотири північні морські кошки. Привезені недавно з Південної Америки нові водні артисти – південні морські леви в цьому сезоні не виступають. Вони проходять адаптацію до холоднішої порівняно з атлантичною чорноморською води. Однак уже наступного літа тварини будуть брати участь у водних атракціонах на радість дітей і дорослих.

На базі «Донузлав» нас зустрів засновник розважально-оздоровчого комплексу «Дельфінарій» Руслан Павловський. Ми очікували побачити тільки дельфінів, а

виявилось, що на невеликомікумі відрізку узбережжя цього солоного озера, довжина якого – 30 кілометрів, а ширина – до 8,5 кілометра, облаштовано літній пансіонат з дерев'яними будиночками і піщаними пляжами для відпочинку, міні-зоопарк, в якому живуть ослик, павіч і ще кілька видів екзотичних птахів. У прямоугольному прямокутному прямокутному басейні, розділеному на дві половини, троє дельфінів продемонстрували для нас, гостей, під керівництвом своїх тренерів такі стрибки і піруги, які підладні тільки повітряним гімнастам.

Найвіртуозніше їх виконував дельфін на ім'я Ян, який виступав раніше як артист у дельфінарії маленьких пацієнтів. Вона здійснюється у першій половині дня, а друга відводиться для відпочинку тварин-терапевтів. Після стрибків над водою і жонглювання мініатюрними обручами кожен з дельфінів отримав від тренерів, як відзнаку за артистизм, по порції маленьких рибок.

Через тиждень-два з потеплінням води у відкритих водоймах дельфіни будуть переведені з басейну в озеро. Вони здійснюють терапевтичні процедури в спеціально обладнаних для цього місця поблизу корабля, що стоїть на причалі. Поки що там у прямоугольній водній загорожі знаходиться і демонструється для туристів трюк з плавниками і хвостиком морського лева, а в ємності з водою на суші, поряд з ба-

сейном – морський котик. На базі озера Донузлав, в яке через прокопаний у піщаному пересипі отвір заходить вода з Чорного моря, фахівців створено всі умови для проведення з дельфінами комплексу лікувальних і реабілітаційних процедур аж до повернення їх на постійне перебування у природне седовидове.

Наступного дня на виставці відбулося урочисте нагородження переможців республіканського конкурсу «Екскурсійна мозаїка Криму», на якому відзначено одинадцять кращих екскурсоводів. У Криму щорічно відкривається більше ста екскурсійних об'єктів, близько тисяч різновидів маршрутів, і виставка в Євпаторії, створивши цілісну модель розвитку туризму в Криму, може стати майданчиком для обміну досвідом у збереженні статусу лідера туристичної сфери, прагнені до отримання максимального економічного ефекту від природного потенціалу і культурно-історичного розмаїття півострова.

Уже наступного року виставка туристичних маршрутів та екскурсійних програм по Криму «Нове обличчя древнього курорту» стане всеукраїнською, а в 2014 – отримає статус міжнародної. Україні є що демонструвати і чим пишатися.

Валентина НАСТИНА, провідний редактор інформаційного відділу Всеукраїнського інформаційно-культурного центру

Сімферополь – Євпаторія

ПЕРЕДПЛАТИТИ «Кримську світлицю» на друге півріччя 2012 року можна у будь-якому поштовому відділенні на території України. Шоб отримувати газету з початку липня, потрібно встигнути оформити передплату до 10 червня!

Передплатний індекс – 90269
ВАРТИСТЬ ПЕРЕДПЛАТИ: 1 місяць – 9,27 грн.; 3 місяці – 27,21 грн.; 6 місяців – 52,77 грн.

ОФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культурологічні видання ДП «Національне газетно-журналне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Український театр», «Театрально-концертний Крим», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язку України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окрім примірники видань в електронній версії можна за адресою – <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. **Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nvu.kultura.porhun@gmail.com**